

STRATEGIJA PREMA MLADIMA OPĆINE ILIJAŠ SA AKCIONIM PLANOM 2018 – 2022.

PRIJEDLOG

Ilijaš, oktobar 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD	2-4
2. METODOLOGIJA.....	4-7
3. OPĆI OPIS TRENUTNOG POLOŽAJA MLADIH	7-9
4. PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA.....	10
4.1. Obrazovanje	10-22
4.2. Zapošljavanje i omladinsko poduzetništvo	23-35
4.3. Zdravstvena i socijalna zaštita mladih	36
4.3.1. Socijalna zaštita mladih.....	36-43
4.3.2. Zdravstvena zaštita mladih.....	44-49
4.4. Kultura, sporta, estetika, etika i ekologija.....	50
4.4.1. Kultura	50-56
4.4.2. Sport.....	57-63
4.4.3. Ekologija	63-66
4.5. Aktivno učešće mladih u javnom životu i izgradnji civilnog sektora	67-76
4.6. Mladi sa umanjenim sposobnostima.....	77-82
4.7. Informisanje i savjetovanje mladih.....	83-89
5. Sažetak	90
5.1. Pregled troškova po oblastima i godinama	90
5.2. Provođenje i monitoring	91-92

PRILOG:

1. Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Općine Ilijaš

1. UVOD

Općina Ilijaš nalazi se u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine, sjeverozapadno od Sarajeva, u dolini rijeke Bosne, i uz magistralni put Sarajevo–Tuzla, a pripada Kantonu Sarajevo u Federaciji Bosne i Hercegovine. Općina ima izuzetno povoljan geostrateški položaj, a nalazi se u neposrednoj blizini bosanskohercegovačke prijestonice, na raskrsnici regionalnih puteva, koji je povezuju sa susjednim općinama, kao i sa svim dijelovima BiH.¹ Općina Ilijaš je po teritorijalnom principu organizirana u 14 mjesnih zajednica koje sačinjava 85 naseljenih mjesta u kojima, prema konačnim rezultatima Popisa stanovništva iz 2013. godine, na površini od cca 308 km², živi ukupno 19.603 stanovnika, od čega je 9.381 muškaraca i 10.222 žena.² U ukupnom broju stanovnika općine Ilijaš, veoma značaj broj čine mladi, kojih prema podacima iz Analize rezultata istraživanja potreba i problema mladih Kantona Sarajevo ima 4.458, od čega je 2.280 muškaraca i 2.178 žena. Dakle, mladi čine 23% od ukupnog stanovništva općine Ilijaš. Strategija prema mladima Općine Ilijaš sa akcionim planom za period 2018 - 2022. godine predstavlja plansko-programski dokument i sredstvo za efikasnije upravljanje politikom za mlade na nivo Općine Ilijaš te sadrži sveobuhvatan pristup izgradnji obrazovnih, socijalnih, ekonomskih, kulturnih i drugih uslova za trajnu dobrobit mladih te njihovo aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvenoj zajednici. Strategija prema mladima Općine Ilijaš (u daljem tekstu Strategija) rađena je u skladu sa preporukama Zakona o mladima Federacije BiH, koji obavezuju svaku općinu u Federaciji BiH da pristupi definiranju, izradi i provođenju strategije prema mladima na općinskom nivou. Također, Strategija slijedi niz preporuka relevantnih evropskih dokumenata i inicijativa, kao što su:

- ✓ Bijela knjiga: Novi podsticaji mladima u Evropi (2001) – strateški dokument kojim je uspostavljen koherentan okvir omladinske politike u EU u četiri prioritetna područja: učešće, informisanost, volonterizam i razumijevanje mladih;
- ✓ Europski pakt za mlade (2005) – jedan od instrumenata za provođenje ciljeva revidirane Lisabonske strategije koji sadrži niz mjera koje bi se trebale koristiti za rješavanje tri

¹ Strategija održivog razvoja Općine Ilijaš (online)

Dostupno na: http://www.ilijas.ba/PDF/2013/StrategijaOdrzivogRazvojaOpceinellijas2013_2017.pdf (pristupljeno: 18.02.2017.)

² Federalni zavod za statistiku (online)

Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba/pxweb/bs-Latn-BA/?rxid=2bd664af-5826-4430-86c4-> (pristupljeno: 18.02.2017.)

- aspekta: zapošljavanje, integracija i društveno napredovanje mladih, obrazovanje, osposobljavanje i mobilnost mladih, usklađenost porodičnog i poslovnog života mladih;
- ✓ EU strategija za mlade: Ulaganje i osnaživanje (2009) - strateški dokument koji ima za cilj obezbijediti potpuno učešće mladih ljudi u društvu povećanjem učešća mladih u civilnom životu lokalnih zajednica i u neposrednoj ili predstavničkoj demokratiji, pružanjem podrške organizacijama kao i raznim oblicima “učenja o učešću u donošenju odluka“, podsticanjem učešća mladih koji nisu uključeni u organizacije pružanjem kvalitetnih servisa za informisanje mladih;
 - ✓ Europska povelja o učešću mladih u lokalnom i regionalnom životu - dokument koji sadrži preporuke mladim ljudima, omladinskim radnicima, organizacijama i lokalnim vlastima za promovisanje i podsticanje lokalnog učešća mladih ljudi širom Europe. Ovim dokumentom promovišu se instrumenti za učešće mladih, i to: obuka mladih za učešće, informisanje, promovisanje učešća mladih putem informacionih i komunikacionih tehnologija, promovisanje učešća mladih u medijima, podsticanje mladih da se bave volonterskim radom i da posvećuju svoje vrijeme aktivnostima za razvoj zajednice, pružanje podrške projektima i inicijativama mladih, promovisanje omladinskih organizacija, učešće mladih ljudi u nevladinim organizacijama političkim partijama;
 - ✓ Rezolucija Savjeta EU o obnovljenom okviru evropske saradnje na polju mladih 2010 – 2018. - dokument koji sadrži posebne ciljeve i inicijative za obrazovanje i osposobljavanje mladih, zapošljavanje i poduzetništvo mladih i umrežavanje mladih na globalnom nivou.

Osnovni ciljevi strateškog dokumenta Strategija prema mladima Općine Ilijaš za period 2018 – 2022. godine su:

1. opisati trenutni položaj mladih u 7 prioriternih područja (obrazovanje, zapošljavanje i omladinsko poduzetništvo; socijalni položaj i zdravstvena zaštita; kultura, sport i ekologija; učešće u javnom životu; rad sa mladima sa umanjenim sposobnostima, informisanje i savjetovanje mladih);
2. definirati viziju, odrediti strateške ciljeve, prioriteta područja djelovanja, mjere i projekte/aktivnosti u oblasti politike prema mladima;

3. definirati prava, obaveze, nadležnosti te način vrednovanja i praćenja implementacije programa/projekata usmjerenih ka mladima - Akcioni plan implementacije Strategije prema mladima Općine Ilijaš za period 2018 – 2022. godine.

2. METODOLOGIJA

U cilju podrške mladima, prema Članu 11. Zakona o mladima FBiH, svi nivoi vlasti u Federaciji imaju obavezu definirati, usvojiti i provoditi strategiju prema mladima. Shodno navedenom članu Zakona, i općine kao jedan od nivoa vlasti u Federaciji BiH obavezne su definirati, usvojiti i provoditi strategiju prema mladima na lokalnom nivou. Strategija prema mladima jeste dokument institucija vlasti sa programskim pristupom djelovanja prema mladima što uključuje definirane probleme i potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije. Dakle, definirati strategiju prema mladima znači analizirati postojeće stanje iz ove oblasti u lokalnoj zajednici, putem relevantnog upitnika ispitati i analizirati probleme i potrebe mladih, na osnovu dobijenih analiza izraditi izvještaj o mladima, formirati radno tijelo za potrebe izrade dokumenta, izraditi dokument, organizovati javnu raspravu a zatim usvojiti dokument od strane predstavničkog tijela općine, to jeste, Općinskog vijeća.

U cilju kontinuiranog i kvalitetnog rada na poboljšanju položaja mladih, Općina Ilijaš u saradnji sa Omladinskom organizacijom “Iskoristi dan-Carpe Diem” pristupila je izradi druge Strategije prema mladima Općine Ilijaš sa akcionom planom za period 2018-2022. godine. Prikupljanje podataka, odnosno anektiranje mladih na terenu provedeno je od strane Općine Ilijaš u septembru 2015. godine, korištenjem standariziranog upitnika, koji sadrži 196 pitanja. Kompleksan set podataka prikupljen je kroz anonimne individualne razgovore sa 117 slučajno odabranih mladih općine Ilijaš u dobi između 15 i 30 godina. Na ovaj način, to jeste, slučajnim odabirom 117 ispitanika, prikupljeni su podaci reprezentativni za opštu populaciju mladih u ovoj dobi. Slučajan odabir ispitanika znači da je svaka mlada osoba uzrasta od 15 do 30 godina, koja živi na području općine Ilijaš imala podjednaku vjerovatnoću ulaska u uzorak. Ono što je ključno naglasiti u ovom kratkom metodološkom pregledu jeste značenje greške uzorka od $\pm 5\%$. Naime, treba uzeti u obzir da su rezultati svakog istraživanja koje se provodi na uzorku određene populacije, za razliku od popisa koji se provodi na ukupnoj populaciji, zapravo određena procjena stvarne vrijednosti u populaciji.

Baza prikupljenih podataka analizirana je koristeći SPSS – statističku aplikaciju prilagođenu za društvena istraživanja. Također, korišteni su i rezultati istraživanja položaja i potreba mladih Općine Ilijaš, koje je provedeno 2009. godine te podaci istraživanja provedeni na nivou FBiH 2013. godine. Osim navedenih baza podataka, korišteni su i podaci Federalnog zavoda za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine. Na osnovu rezultata istraživanja te podataka iz drugih izvora izrađen je dokument Analiza rezultata istraživanja položaja i potreba mladih Općine Ilijaš na osnovu kojeg je izrađen set od 18 preporuka za bolji i kvalitetniji položaj mladih na području Općine Ilijaš.

U cilju realizacije projekta “Izrada Startegije za mlade Općine Ilijaš za periodu 2018-2022. godina“, Općinski načelnik 11. jula 2017. godine imenovao je Radnu grupu, koja će sa nadležnom Službom za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica realizovati navedeni projekat. Radnu grupu su činili koordinator, administrator i sedam radnih tijela iz oblasti obrazovanja, zapošljavanja i omladinskog poduzetništva; socijalne brige, zdravstva i preventivne zaštite mladih; kulture, sporta i ekologije; informisanja i savjetovanja mladih, aktivnog učešća mladih te rada sa mladima sa umanjenim sposobnostima, u sastavu:

1. Enisa Mešetović, koordinatorica Radne grupe za realizaciju projekta “Izrada Staregije za mlade Općine Ilijaš za period 2018-2022.“ – Omladinska organizacija “Iskoristi dan-Carpe Diem“
2. Elma Čutura, administratorica Radne grupe za realizaciju projekta “Izrada Staregije za mlade Općine Ilijaš za period 2018-2022.“ – Omladinska organizacija “Iskoristi dan-Carpe Diem“
3. Radno tijelo za obrazovanje (formlano, neformalno i cjeloživotno učenje):
 Alen Hasković, koordinator Radnog tijela – dopredsjedavajući Općinskog vijeća Ilijaš
 Sanja Zagorac-Jozić, član – Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica
 Dragana Kartal, član – profesorica JU SŠC “Nedžad Ibrišimović“ Ilijaš
 Mirza Karišik, član – sekretar JU OŠ “Hašim Spahić“
 Šejla Nahić, član – Komisija za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš

4. Radno tijelo za zapošljavanje i omladinsko poduzetništvo:

Fadil Beganović, koordinator Radnog tijela- Služba za privredu i finansije

Muamer Dervišević, član – vijećnik Općinskog vijeća Ilijaš

Goran Lukić, član

Sedina Sulejmanović, član – JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo – Biro Ilijaš

Semir Dedić, član – vijećnik Općinskog vijeća Ilijaš

5. Radno tijelo za socijalnu, zdravstvenu i preventivnu zaštitu mladih:

Anel dr. Bumbulović, koordinator Radnog tijela – vijećnik Općinskog vijeća Ilijaš

Dženita Čehajić-Kulo, član – pedagogica u JU OŠ “Srednje“

Mirela Kurtović, član – Omladinska organizacija “Iskoristi dan-Carpe Diem“

Enisa Kovačević, član – KJU Centar za socijalni rad – Služba Ilijaš

Alem Topalović, član – Komisija za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš

6. Radno tijelo za informisanje i savjetovanje mladih:

Adha Masnopita, koordinatorica Radnog tijela – Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica

Alma Omerović, član – vijećnica Općinskog vijeća Ilijaš

Danira Hrnić, član

Mirnes Đozić, član – Komisija za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš

Nermina Avdukić, član

7. Radno tijelo za aktivno učešće mladih u javnom životu i izgradnji civilnog društva:

Amina Hasečić, koordinatorica Radnog tijela – Mladi Crvenog križa Ilijaš

Adis Gljiva, član – Komisija za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš

Mia Barić, član – Vijeće učenika JU SŠC “Nedžad Ibrišimović“

Eldar Šehić, član – Mladi Crvenog križa Ilijaš

Velida Tihć, član – Omladinska organizacija “Iskoristi dan-Carpe Diem“

8. Radno tijelo za kulturu, sport, estetiku, etiku i ekologiju:

Adem Alić, koordinator Radnog tijela – vijećnik Općinskog vijeća Ilijaš

Kenan Buza, član – Komisija za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš

Dario Hasković, član

Mahir Brkić, član – Komisija za kulturu i sport Općinskog vijeća Ilijaš

Berina Burić, član – predsjednica Kulturno-umjetničkog društva Ilijaš

9. Radno tijelo za rad sa mladima sa posebnim potrebama:

Meliha Mešetović, koordinatorica Radnog tijela – predsjednica udruženja za brigu o djeci sa posebnim potrebama “Budi mi drug“

Sead Šehić, član – vijećnik Općinskog vijeća Ilijaš

Mia Fejzić, član – Mladi Crvenog križa Ilijaš

Mersad Orić, član – Centar za mentalno zdravlje Doma zdravlja Ilijaš

Amra Kahriman, član – Udruženje “Budi mi drug“

Zadatak Radnih tijela bila je analiza stanja u oblastima djelovanja na osnovu rezultata istraživanja položaja i potreba mladih, izdvajanje najvažnih problema, klasifikacija istih po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja, utvrđivanje strateških ciljeva, liste strateških projekata i mjera za realizaciju ciljeva.

3. OPĆI OPIS TRENUTNOG POLOŽAJA MLADIH

Rezultati provedenog istraživanja položaja i potreba mladih Općine Ilijaš predstavljeni su Komisiji za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš, svim koordinatorima i članovima Radnih tijela uključenim u proces izrade Strategije, kao i široj javnosti putem lokalnih medija. Na osnovu istraživanja položaja i potreba mladih Općine Ilijaš, došli smo do sljedećih pokazatelja:

1. Nedostatak finansijskih sredstava jedan je od glavnih razloga zašto mladi napuštaju obrazovanje (55%). Pronalazak stalnog zaposlenja također je značajan razlog zašto mladi općine Ilijaš napuštaju obrazovanje, što je također povezano sa finansijskim faktorima. 23% mladih smatra da im obrazovanje može osigurati zaposlenje u struci;
2. Kao najveći problem formalnog obrazovanja mladi općine Ilijaš navode nedostatak praktične nastave, što je bilo istaknuto kao najveći problem tokom istraživanja provedenog

2009. godine. Pored nedostatka pratkične nastavne i preopširnih nastavnih planova, značaj broj mladih smatra da praksa naučno-istraživačkog rada nije u skladu sa realnim potrebama u ekonomiji kao i da je nedovoljan broj stipendija/kreditiranja za mlade;

3. 49% mladih nikad nije pohađalo kurs/obuku koja nije u programu redovnog obrazovanja. 85% mladih želi da učestvuje u nekom obliku neformalnog obrazovanja. Strani jezici, prvenstveno engleski jezik, i informatika teme su o kojima bi mladi željeli učiti u programima neformalnog obrazovanja;
4. Oko 50% mladih slaže se s tvrdnjom da postoji diskriminacija prema ženama i djevojkama na tržištu rada. 60% mladih izjavilo je da je čulo za praksu podmićivanja ili kupovine radnog mjesta;
5. Oko 62% mladih sa područja općine Ilijaš nije čulo za vladin program zapošljavanja, a 83% mladih nikad nije učestvovalo u vladinim programima zapošljavanja. Oko 85% mladih sa području općine Ilijaš nije pohađalo poslovni seminar za mlade, dok njih 65% bi željelo pohađati seminar ovakve vrste;
6. Svoj trenutni životni standard mladi općine Ilijaš uglavnom ocjenjuju kao dobar (39%). Da imaju osrednji životni standard smatra 35% mladih. Čak 65% mladih općine Ilijaš ne doprinosi kućnom budžetu. Najveći broj mladih općine Ilijaš, njih 71% živi u stanu/kući u vlasništvu roditelja. Procenat mladih koji su se uspjeli stambeno osamostaliti iznosi 18%;
7. Više od polovina mladih sa područja općine Ilijaš rado bi pokrenula vlastiti biznis uz podršku od samog početka osnivanja;
8. Oko 22% mladih općine Ilijaš obavilo je sistematski pregled u posljednjih 12 mjeseci, što je bolji prosjek nego na nivou Federacije BiH. Oko 31% mladih općine Ilijaš ne zna postoji li u njihovoj lokalnoj zajednici zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namjenjene samo za mlade. 66% mladih tvrdi da takvih usluga nema na području općine Ilijaš. 17% mladih zadovoljno je zdravstvenim uslugama koje pružaju Domovi zdravlja u Općini Ilijaš, dok je većina mladih nezadovoljna.
9. Izuzetno je visok procenat mladih koji se nikako se bave rekreativnim aktivnostima (32%) i to 44% žena i 15% muškaraca. Ovi procenti pokazuju da je potrebno obezbjediti adekvatne rekreativne aktivnosti za žene na području općine Ilijaš;

10. Mladi na području općine Ilijaš u najvećoj mjeri smatraju da pojedinac vrlo teško može uticati na donošenje odluka u društvu, te da mnogobrojni mehanizmi pomoću kojih mogu izvršiti uticaj uopće nisu efektivni. 49% mladih smatra da rad u političkoj stranci uopće nije efektivan, kao ni rad u nevladinoj organizaciji (56%). Mladi u istom omjeru smatraju da učešće u javnim demonstracijama (56%) i potpisivanje peticije (56%) također nije uopće efektivno. Da glasanja na izborima uopće nije efektivno smatra 48%, kao ni lično kontaktiranje političara 55%;
11. 40% mladih općine Ilijaš smatra da mladi uopće nemaju uticaja na donošenje odluka koje se tiču njih na lokalnom nivou;
12. Najveći broj mladih općine Ilijaš aktivan je u omladinskim organizacijama ili asocijacijama (19%), religijskim organizacijama (19%) i omladinskim organizacijama političkih stranaka (18%). 12% mladih aktivno je u organizacijama za humanitarnu pomoć, 11% u političkim strankama a 2% u profesionalnim organizacijama. Iako članstvo mladih u organizacijama različitog tipa raste u odnosu na prethodno istraživanje, još uvijek je izuzetno veći broj mladih koji nisu članovi niti jedne organizacije a samim tim nisu ni društveno aktivni;
13. Alaramatan je podatak da bi 49% mladih općine Ilijaš već sutra, zauvijek bi napustilo zemlju ako kad bi im se pružila prilika za to. Također, 38% mladih napustilo bi zemlju na duže vrijeme;
14. 95% domaćinstava u kojima žive mladi ljudi ima priključak na internet. 91% mladih općine Ilijaš internet najčešće koristi kod kuće. Da je internet najčešće sredstvo informisanja mladih govori i podatak da 77% mladih općine Ilijaš koristi internet svaki dan, dok 74% mladih koristi kompjuter svaki dan;
15. Najveći broj mladih općine Ilijaš svoje slobodno vrijeme na dnevnoj osnovi provode u kafićima ili u gledanju TV-a.. Zabrinjavajući je podatak da oko 54% mladih općine Ilijaš dnevno provede preko 5 sati u kafiću/kafani a 21% gledajući TV.
16. 43% mladih općine Ilijaš posjećuje kladionice 3-5 puta sedmično. Veoma mali procenat mladih posjetilo je kulturne sadržaje o čemu svjedoči podatak da 66% mladih nikako ne ide u kino, 72% nikako ne ide na koncerte dok 88% mladih nikako ne ide u pozorište. Kada je u pitanju zadovoljstvo mladih podrškom lokalnih vlasti pri kreiranju kulturnih sadržaja, mladi općine Ilijaš su uglavnom nezadovoljni. Oko 45% mladih nezadovoljno je podrškom lokalnih vlasti pri kreiranju kulturnih sadržaja.

4. PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA

4.1. OBRAZOVANJE

➤ ANALIZA STANJA

Obrazovanje čini jedan od najznačajnijih procesa u životu mlade osobe i kao takvo, značajno može da unaprijedi, odnosno ograniči kvalitet života i potencijal mlade osobe. Budući da djeca i mladi najveći dio svog vremena provode u obrazovnim ustanovama, izuzetno je značajno obezbijediti kvalitetne uslove i mogućnosti u procesu obrazovanja, koje može biti formalno, neformalno i informalno. Dodatno, sa razvojem informatičkih tehnologija i dostupnosti interneta, sve češće pričamo i o elektronskom obrazovanju, koje se prožima kroz sva tri navedena tipa obrazovanja. Formalno obrazovanje čini obrazovni sistem koji se sastoji od predškolskog, osnovnoškolskog, srednješkolskog i visokog programa obrazovanja, koji pri tom vode ka sticanju prepoznatih kvalifikacija i diploma. Neformalno učenje podrazumeva kratke ili relativno kontinuirane programe učenja koji upotpunjuju formalno obrazovanje, a organizovani su tako da imaju definisane ciljeve, rezultate, programe i vode ka sticanju sertifikata ili diploma. Informalno učenje podrazumjeva bilo koji drugi vid usvajanja informacija, sticanja vještina, te profesionalni i lični razvoj. To uključuje informisanje putem medija (TV, novine, internet), knjiga, društvenih kontakata, sportskih aktivnosti, ili učestvovanje i posjećivanje događaja iz umjetnosti i kulture.

➤ FORMALNO OBRAZOVANJE

U pogledu nadležnosti u oblasti formalnog obrazovanja, nadležnosti općina u oblasti obrazovanja su ograničene, tako da lokalne vlasti imaju jako malo uticaja na razvoj na ovom polju.³ Zadatak lokalne zajednice jeste, da putem Službe za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica prati rad i analizira provođenje Godišnjih programa rada škola, analizira uspjeh u odgoju i učenju u prvom polugodištu tekuće školske godine, kao i na kraju tekuće školske godine, a u cilju sagledavanja stanja i predlaganja mjera za unapređenje njihovog odgojno-obrazovnog rada. Općina, iako nije to u njenoj neposrednoj nadležnosti kontinuirano podržava obrazovne institucije, učenike i studente na svom području. Navedena podrška se očituje u: materijalnoj pomoći pri

³ U oblasti osnovnog obrazovanja Općina iskazuje interes za osnivanje ili za prestanak rada redovne škole, specijalne i paralelne osnovne škole, organizira i sufinansira prijevoz učenika koji stanuju u naseljima udaljenim od škole više od 2 kilometra i dostavlja školama spisak školskih obveznika za upis u redovnu osnovnu školu.

izgradnji osnovnih i srednjih škola i održavanju infrastrukture, materijalnoj pomoći u opremanju savremenom opremom, podrškom učeničkom standardu - finansiranjem užina i ekskurzija socijalno ugroženim učenicima/cama, plaćanjem prevoza učenicima/cama koji imaju veće probleme u kretanju i njihovim pratiocima, stipendiranje talentovanih učenika/ca srednjih škola i studenata visokoškolskih ustanova, stipendiranje učenika slabijeg imovnog stanja, sprovođenje općinskih i podrška drugim takmičenjima na većem nivou, te obezbjeđenje nagrada učenicima/cama za postignute rezultate na općinskom, kantonalnom, federalnom i državnom nivou, kao i podrška u organizovanju školskih takmičenja, smotri znanja i stvaralaštva i tradicionalnim manifestacijama okupljanja djece i mladih općine.

➤ OBRAZOVNE USTANOVE

Na području općine Ilijaš od obrazovnih ustanova nalaze se:

- JU Predškolska ustanova „Djeca Sarajeva – Vrtić Ilijaš“⁴, te privatna predškolska ustanova-vrtić „Behar“⁵,
- JU OŠ „Hašim Spahić“ Ilijaš⁶, JU OŠ "Stari Ilijaš" u Starom Ilijašu sa 3 područne škole (Misoča, Malešići i Bioča),⁷ JU OŠ „Podlugovi“ u Podlugovima sa 2 područne škole (Ljubnići i Lješevu),⁸ JU OŠ „Srednje“ u Srednjem sa 3 područne škole (Dragoradi, Kamenica i Gajevi),⁹ te privatna osnovna škola “Đulistan” u Lješevu¹⁰
- područno odjeljenje Muzičke i baletne škole Novo Sarajevo¹¹ i
- JU Srednjoškolski centar "Nedžad Ibrišimović" Ilijaš,¹² te privatna ustanova Srednja škola „Perzijsko-bosanski koledž sa internatom“ u Lješevu.¹³

Nastava u svim školama odvija se po bosanskom nastavnom planu i programu.

Od školske 2017/2018. godine planirano je uvođenje nove vrste škole-gimnazije informatičkog smjera u Srednjoškolski centar "Nedžad Ibrišimović".

⁴ U školskoj 2016/2017 godini bilo je upisano 45 djece (22 djevojčice i 23 dječaka). Obaveznim predškolskim odgojem godinu dana pred polazak u školu bilo je obuhvaćeno 131 dijete (61 djevojčica i 70 dječaka)

⁵ U školskoj 2016/2017 godini bilo je upisano 73 djece (34 djevojčice i 39 dječaka)

⁶ U školskoj 2016/2017 godini bilo je raspoređenih u 28 odjeljenja 658 učenika.

⁷ U školskoj 2016/2017 godini bilo je raspoređenih u 27 odjeljenja 522 učenika

⁸ U školskoj 2016/2017 godini bilo je raspoređenih u 23 odjeljenja 510 učenika.

⁹ U školskoj 2016/2017 godini bilo je raspoređenih u 18 odjeljenja 266 učenika.

¹⁰ U školskoj 2016/2017 godini bilo je raspoređenih u 14 odjeljenja 211 učenika.

¹¹ U školskoj 2016/2017 godini bilo je 58 učenika (29 djevojčica i 29 dječaka).

¹² U školskoj 2016/2017 godini bilo je raspoređenih u 19 odjeljenja 375 učenika.

¹³ U školskoj 2016/2017 godini bilo je raspoređenih u 4 odjeljenja 53 učenika.

Akcent na školovanje učenika na ovom smjeru bit će stavljen na to da učenici prije svega budu osposobljeni za programiranje što je trenutno najtraženije i najprofitabilnije zanimanje koje se može naći na tržištu rada jer postoji ogromna potreba za ovim kadrom.

Red. broj	Stručno-zvanje-zanimanje	Broj učenika				UKUPNO
		<i>I Razred</i>	<i>II Razred</i>	<i>III Razred</i>	<i>IV Razred</i>	
1.	Gimnazija	36	45	31	19	131
2.	Mašinski tehničar	-	-	8	8	16
3.	Mašinski tehničar konstruktor na računaru	19	22	12	9	62
4.	Automehaničar	10	4	9	-	23
5.	Autolimar	4	3	3	-	10
6.	Instalater vod.i kanalizacije	-	-	6	-	6
7.	Instalateri za pl. instalacije i uređenje	-	4	3	-	7
8.	Zavarivač	8	3	2	-	13
9.	Bravar	-	-	-	-	-
10.	Prodavač	-	18	10	-	28
11.	Frizer-vlasuljar	16	23	21	-	60
12.	Kozmetičar	19	-	-	-	19
	Ukupno	112	122	105	36	375

Tabela 2.: Pregled zanimanja za koja se obrazuju učenici u Srednjoškolskom centru "Nedžad Ibrišimović" Ilijaš" 2016/2017.

➤ RESURSI - FORMALNO OBRAZOVANJE

Općina poduzima određene korake za osiguravanje jednakog pristupa obrazovanju za svu djecu, obezbjeđujući svake godine mjesečne stipendije za izuzetno nadarene učenike i studente, a u školskoj 2016/17. godini one iznose 50,00 KM za učenike, a 100,00 KM za studente.

U školskoj 2016/17. godini Općina Ilijaš je stipendira 64 izuzetno nadarena učenika i 101 nadarenog studenta, te 30 učenika i 21 studenta u stanju socijalne potrebe.¹⁴ Važno je napomenuti da je u cilju stimulacije učenika da se obrazuju za deficitarna zanimanja od školske 2015/2016. godine Općina dodjeljuje stipendije za studente koji pohađaju fakultete Univerziteta u Sarajevu

¹⁴ U školskoj 2016/17 u ovu svrhu je izdvojeno 152.100,00 KM

iz grupacije medicinskih nauka (Fakultet zdravstvenih nauka; Farmaceutski fakultet; Medicinski fakultet; Stomatološki fakultet; Veterinarski fakultet), grupacije tehničkih nauka (Arhitektonski fakultet; Elektrotehnički fakultet; Fakultet za saobraćaj i komunikacije; Građevinski fakultet; Mašinski fakultet) i grupacije biotehničkih nauka (Poljoprivredno-prehrambeni fakultet; Šumarski fakultet), bez obzira na ostvareni prosjek ocjena iz prethodne akademske godine pod uslovom da nisu obnavljali godinu. Općinski načelnik je donio i Pravilnik o stipendiranju učenika i studenata sportista sa područja Općine Ilijaš za školsku 2016/2017. godinu kojim je predviđeno stipendiranje troje sportista sa područja Općine Ilijaš koji su ostvarili zapažene rezultate tokom prethodne godine. Iznos ove stipendije je 100,00 KM, a stipendija se dodjeljuje 9 mjeseci. Da je opredjeljenje Općine Ilijaš na čelu sa Općinskim načelnikom konstantna podrška i motivacija nadarenim učenicima i studentima govori i činjenica da je prethodnih godina, povodom Dana reintegracije Općine Ilijaš i Dana nezavisnosti BiH, kada se svečano dodjeljuju Ugovori o stipendiranju učenicima i studentima dodijeljene i brojne novčane nagrade: dobitnicima Zlatne značke Univerziteta u Sarajevu, učenicima koji su tokom srednjoškolskog obrazovanja ostvarili odličan uspjeh iz svih nastavnih predmeta, zatim osvajačima prva tri mjesta na Kantonalnim i Federalnim takmičenjima.

Kategorija djece i mladih koja su u najtežoj poziciji su svakako djeca s posebnim potrebama. Osnovne škole u Ilijašu pohađa 6 djece s posebnim potrebama (ovaj broj se odnosi na učenike koji pohađaju inkluzivnu nastavu prema prilagođenom programu). Dio nastavnog kadra je osposobljen za rad s ovom djecom, međutim do sada nisu obezbijeđeni asistenti u nastavi koji bi pomagali ovoj djeci da lakše savladavaju školske obaveze. Fizički pristup djeci sa izrazitim poteškoćama u kretanju omogućen je samo u prizemlju škola i nije prilagođen potrebama ove djece, izuzevši JU OŠ Stari Ilijaš koja je izgradila lift i omogućila pristup svim etažama škole. Pored toga, djeca i mladi sa značajnijim poteškoćama u razvoju pohađaju nastavu u specijaliziranim institucijama u Sarajevu, ali pitanje njihovog prevoza nije riješeno na zadovoljavajući način i predstavlja značajan teret za djecu i njihove roditelje.

Općina plaća prevoz djece i njihovih pratilaca obezbijedenjem karte u javnom prevozu ili sufinansiranjem troškova goriva za prevoz djece vlastitim automobilom za djecu koja ne mogu koristiti javni prevoz.

➤ NEFORMALNO OBRAZOVANJE

Mladi ukazuju na problem dostupnosti programa neformalnog obrazovanja, navodeći da su slabo informisani o mogućnostima, da se postojeći prostori ne koriste u te svrhe, ali i da se takve obuke često plaćaju. Uzrok za ovakvu sliku je i nizak nivo zajedničkog djelovanja omladinskog sektora (vladinog i nevladinog) i sektora obrazovanja u dijelu unaprijeđenja i podrške programima neformalnog obrazovanja, te njihovog uvezivanja sa formalnim obrazovanjem. Posebno osjetljiva grupa su nezaposleni mladi koji imaju limitiran pristup neformalnom obrazovanju i mogućnostima za sticanje i unaprijeđenje kompetencija, i to uglavnom samo kroz programe koje nudi Zavod za zapošljavanje. Takođe, usljed relativne neuređenosti sektora neformalnog obrazovanja, ne prepoznaju se jasno prioriteti za izgradnju kompetencija mladih, te još uvijek nije omogućeno ravnopravno učešće svih zainteresovanih mladih – od nejednake dostupnosti informacija o programima, do geografski ravnomjerne pokrivenosti programima te obezbjeđivanju besplatnih prioritetnih programa neformalnog obrazovanja za sve potencijalne učesnike. U skladu sa tim, ne postoje podaci o kompetencijama, odnosno nema sistema verifikacije kompetencija trenera, fasilitatora, omladinskih radnika i drugih realizatora programa neformalnog obrazovanja i omladinskog rada.

Neformalni oblik obrazovanja na području općine Ilijaš, provodi se , uglavnom, kroz aktivnosti i projekte nevladinog sektora. Općina Ilijaš, putem Službe za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica ostvaruje saradnju sa udruženjima koja se u svojim aktivnostima bave edukacijom i potrebama mladih ljudi. Udruženja i organizacije, kroz realizaciju projekata uglavnom se bave temama koje nisu prisutne u nastavnim planovima i programima, kao što su: aktivizam mladih, volontiranje, umjetnost i kultura i sl. Pored toga, u svim školama aktivno djeluju Vijeća učenika, kao i Vijeća roditelja koja promoviraju interese škole u zajednici na čijem području se nalazi škola, predstavljaju stavove roditelja školskom odboru i podstiču angažman roditelja i učenika. Škole imaju organizirane vannastavne aktivnosti, tako da učenici učestvuju u raznim takmičenjima, općinskim i drugim manifestacijama.

PROBLEMI MLADIH U OBLASTI OBRAZOVANJA

- ❖ 16 % mladih općine Ilijaš ostalo je na nivou osnovnog obrazovanja;
- ❖ 33 % mladih općine Ilijaš ostaje na nivou trogodišnjeg srednjeg obrazovanja ili nižeg što dovodi mlade u nezavidan položaj na tržištu rada;
- ❖ 6% mladih u dobi od 15 do 30 godine ostalo je na nivou srednjeg trogodišnjeg obrazovanja;
- ❖ Oko 40% mladih koji su učestvovali u istraživanju završilo je neku visokoobrazovnu instituciju;
- ❖ Razlika između mladića i djevojaka općine Ilijaš upisanih na visokoobrazovane institucije je 7 % u korist mladića;
- ❖ Kao najveći problem formalnog obrazovanja mladi općine Ilijaš navode nedostatak praktične nastave, što je bilo istaknuto kao najveći problem tokom istraživanja provedenog 2009. godine;
- 15 % mladih ne vidi smisao u nastavku daljeg procesa obrazovanja;
- ❖ Kao glavni razlog za prekidanje obrazovanja većina mladih navodi finansijske problem;
- ❖ 85% mladih želi da učestvuje u nekom obliku neformalnog obrazovanja;
- ❖ Informatika i strani jezici su oblici edukacije koje su mladi u najvećoj mjeri pohađali i žele pohađati u budućnosti;
- ❖ Mladi nisu dovoljno upoznati s problemima ugrožavanja životne sredine i tema ekologija nije dovoljno zastupljena u nastavnom procesu.

Prema rezultatima istraživanja potreba i položaja mladih Općine Ilijaš vidljivo je da kao glavni uzrok za prekidanje školovanja većina navodi finansijske probleme. Neophodno je stoga ublažiti ekonomski jaz između mladih u procesu obrazovanja i razvijati socijalnu osjetljivost kod mladih.

RAZLOZI	2009.	2015.
Zbog finansijskih razloga	41 %	55 %
Pronašao sam stalno zaposlenje	22 %	20 %
Nisam vidio u tome neki smisao	24 %	15 %
Zbog obaveza u kući (kućanski poslovi)	5 %	4 %
Zbog obaveza u vezi poljoprivrednih poslova kod kuće	6 %	4 %
Nešto drugo	5 %	1 %

Tabela 3.: Razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje

Blizina Univerziteta u Sarajevu omogućava da učenici koje završe srednju školu imaju mogućnost upisati željene studije. Ipak, učenici koji završavaju srednje obrazovanje u većini slučajeva ne stječu potrebno opće znanje i vještine, niti su dovoljno pripremljeni za tržište rada ili nastavak obrazovanja. Obrazovni smjerovi i planovi upisa učenika u srednje škole i studenata na visokoškolske ustanove nisu usklađeni sa potrebama tržišta rada, što dovodi do visoke stope nezaposlenosti u općini Ilijaš. Evidentan je problem hiperprodukcije nekih obrazovnih kadrova sa nekonkurentnim stručnim zvanjima i zanimanjima prema zahtjevima tržišta rada. Sve veći broj mladih odlučuje se za fakultete društvenih i humanističkih nauka, dok opada procent mladih koji upisuju i završavaju prirodne i tehničke nauke. U Ilijašu je više onih koji završavaju četverogodišnje nego trogodišnje srednjoškolsko obrazovanje. Ne postoji politika ulaganja u ljudske resurse i politika stvaranja potrebnih kadrova. Uzrok takvog stanja je u sporoj reformi obrazovnog sistema i neprilagođenosti obrazovanja potrebama privrednog sektora, što dovodi do obezvređivanja kriterija i pristupa obrazovanju i razvoja ljudskih resursa.

Šta je najneophodnije promjeniti na polju formalnog obrazovanja?	2009.	2015.
Preopširni nastavni planovi i programi	31 %	21 %
Manjak prakse/praktičnog pristupa u nastavi	40 %	43 %
Praksa naučno-istraživačkog rada koja nije u skladu sa realnim potrebama u ekonomiji	5%	6%
Manjak dijaloga u učionici	4 %	4 %
Nedostatak stipendija/kreditiranja, naročito u visokom obrazovanju	7 %	8 %
Nedostatak sadržaja o reproduktivnom zdravlju mladih	3 %	4 %
Odnos nastavnika prema učeniku/studentu	4 %	5 %
Nestručnost nastavnika/profesora	5 %	5 %
Neadekvatna tehnička opremljenost	2 %	3 %

Tabela 4.: Najveći problemi formalnog obrazovanja

Neophodno je modernizovati i razvijati profesionalnu praksu i praktičnu nastavu, kako u srednjim školama i obrazovnim institucijama, tako i u preduzećima/privatnim firmama. Neophodno je praćenje i usklađivanje ponuda obrazovnih profila u srednjim stručnim školama sa potrebama tržišta rada uz uvažavanje specifičnosti lokalne sredine.

Programi obrazovanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije moraju se uskladiti sa potrebama tržišta rada. Informatika i strani jezici su oblici edukacije koju su mladi u najvećoj mjeri pohađali i žele pohađati u budućnosti. Učestvovanje u programima neformalnog obrazovanja značajno je određeno obrazovnim tj. radnim statusom mladih, naime studenti i nezaposlene radno aktivne osobe su u podjednakoj mjeri imali iskustva sa ovom vrstom obrazovanja.

✓ PODJELA PROBLEMA PO BITNOSTI I HITNOSTI RJEŠAVANJA

Radno tijelo za obrazovanje (formalno, neformalno i cjeloživotno učenje) na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ☐ vrlo hitno ali nebitno
- ☐ nije ni hitno ni bitno
- ☐ nije hitno ali je bitno
- ☐ vrlo hitno i vrlo bitno.

<p><u>VRLO HITNO ALI NEBITNO</u></p>	<p><u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nedostatak finansijskih mogućnosti mladima predstavlja jedan od najvažnih problema za nastavak studiranja; 2. Neiskorištenost potencijala neformalnog obrazovanja mlade često ostavlja nekonkurentnim na tržištu rada, a u pogledu nedostataka potrebnih vještina i znanja koje često traže poslodavci; 3. Mladi napuštaju obrazovanje jer u tome ne vide smisao;
<p><u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u></p>	<p><u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Nepostojanje programa stipendiranja učenika trogodišnjih i četverogodišnjih zanatskih zanimanja a koji nisu ostvarili odličan uspjeh tokom školovanja; 5. Neusklađenost obrazovnog sistema za potrebama tržišta rada stvara neravnotežu ponude i tražnje što dovodi veliki broj mladih u neravnopravan položaj i predstavlja prepreku u zaposlenju; 6. Nepostojanje neformalnih programa za pohađanje ferijalne prakse mladih (primjena teorijskog znanja u praksi u saradnji sa lokalnim firmama i preduzećima).

🕒 PLAN DJELOVANJA - OBRAZOVANJE

<i>R/B</i>	<i>PROBLEM</i>	<i>ŽELJENI REZULTAT</i>	<i>AKTIVNOSTI</i>	<i>VRIJEME PROVOĐENJA</i>	<i>ODGOVORNE OSOBE/INSTITUCIJE</i>	<i>TROŠKOVI KM</i>
1.	Nedostatak finansijskih mogućnosti mladima predstavlja jedan od najvažnijih problema za nastavak studiranja	Osigurati održivost programa stipendiranja i dostupnost što većeg fonda za podršku i stipendiranje (sa akcentom na deficitarni kadar)	Zagovarati povećanje stipendija za studente. Pripremiti novi prijedlog Plana stipendiranja za studenta od strane Službe za društvene djelatnosti i poslove MZ. Usvojiti Plan od strane Općinskog vijeća Iljaš.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Služba za privredu, finansije i investicije – Odsjek za lokalni razvoj, Općinsko vijeće Iljaš	2018: 160.000,00 2019: 165.000,00 2020: 170.000,00 2021: 175.000,00 2022: 180.000,00
2.	Mladi napuštaju obrazovanje jer u tome ne vide smisao	Smanjiti broj učenika koji napuštaju redovno obrazovanje	Organizirati predavanje/radionicu o važnosti obrazovanja i cjeloživotnog učenja za učenike/ce devetih razreda OŠ i prvih razreda srednjih škola	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Službenik za mlade Općine Iljaš, direktori osnovnih i srednjih škola, pedagozi/psiholozi, omladinske organizacije	2018: 1.000,00 2019: 1.000,00 2020: 1.000,00 2021: 1.000,00 2022: 1.000,00
3.	Nepostojanje neformalnih programa za pohađanje ferijalne prakse mladih (primjena teorijskog znanja u praksi u saradnji sa lokalnim firmama i preduzećima)	Učenici imaju mogućnost za pohađanje ferijalne prakse u lokalnim firmama	Održan sastanak sa predstavnicima lokalnih preduzeća. Osmišljen Plan i program ferijalne prakse	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Služba za privredu, finansije i investicije – Odsjek za lokalni razvoj, lokalni privrednici	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00

STRATEGIJA PREMA MLADIMA OPĆINE ILIJAŠ SA AKCIONOM PLANOM 2018-2022.

4.	Neiskorištenost potencijala neformalnog obrazovanja mlade često ostavlja nekonkurentnim na tržištu rada, a u pogledu nedostataka potrebnih vještina i znanja koje često traže poslodavci	Stvoreni su pozitivni stavovi kod mladih o cjeloživotnom učenju	<p>Provedena kampanja o važnosti, prednostima i mogućnostima za neformalnog obrazovanje na području općine Ilijaš;</p> <p>Sadržaji programa lokalnih medija usmjereni su na razvoj kulture učenja (emisije koje promovišu kulturu učenja i cjeloživotnog obrazovanja);</p> <p>Kontinuirano informisanje mladih o programima cjeloživotnog obrazovanja putem web stranice i službi/organizacija koje rade sa mladima.</p>	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica Općine Ilijaš, organizacije i institucije koje provode programe NFO, Zavod za zapošljavanje, Omladinska udruženja i mediji.	2018: 500,00 2019: 500,00 2020: 500,00 2021: 500,00 2022: 500,00
		Razvoj programa neformalnog obrazovanja za lični i poslovni razvoj u skladu sa potrebama mladih i društva	<p>Razvijena mreža OCD i institucija koje rade u okviru polja cjeloživotnog učenja i mogu odgovoriti na potrebe mladih za programima NFO;</p> <p>Kontinuirana realizacija programa NFO u skladu sa potrebama mladih.</p>	2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica Općine Ilijaš, organizacije i institucije koje provode programe NFO, Zavod za zapošljavanje, Omladinska udruženja i mediji.	2019: 1.000,00 2020: 1.000,00 2021: 1.000,00 2022: 1.000,00

STRATEGIJA PREMA MLADIMA OPĆINE ILIJAŠ SA AKCIONOM PLANOM 2018-2022.

5.	Nepostojanje programa stipendiranja učenika trogodišnjih i četverogodišnjih zanatskih zanimanja a koji nisu ostvarili odličan uspjeh tokom školovanja	Usvojen Plan stipendiranja učenika trogodišnjih i četverogodišnjih zanatskih zanimanja a koji nisu ostvarili odličan uspjeh tokom školovanja	Izraditi Plan stipendiranja učenika trogodišnjih i četverogodišnjih zanatskih zanimanja a koji nisu ostvarili odličan uspjeh tokom školovanja. Usvojiti Plan od strane Općinskog vijeća Ilijaš.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Služba za privredu, finansije i investicije – Odsjek za lokalni razvoj, Općinsko vijeće Ilijaš	2018: 5.000,00 2019: 5.000,00 2020: 5.000,00 2021: 5.000,00 2022: 5.000,00
6.	Neusklađenost obrazovnog sistema za potrebama tržišta rada stvara neravnotežu ponude i tražnje što dovodi veliki broj mladih u neravnotežan položaj i predstavlja prepreku u zaposlenju	Poboljšana je koordinacija relevantnih subjekata koji učestvuju u upisnoj politici	Fomirano tijelo za koordiniranje upisne politike na nivou Općine; Organiziranje koordinirajućih šestomjesečnih sastanaka tijela vezanog za upisnu politiku; Osmišljen je sistem/mehanizam za praćenje realizacije upisnog plana na nivou Općine; Praćenje realizacije upisnog plana.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Komisija za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš Službenik/ca za mlade Općine Ilijaš Lica po službenoj dužnosti iz relevantnih institucija	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00

✓ TROŠKOVI PO GODINAMA:

GODINA	IZNOS
2018.	166.500,00 KM
2019.	172.500,00 KM
2020.	177.500,00 KM
2021.	182.500,00 KM
2022.	187.500,00 KM
UKUPNO	886.500,00 KM

4.2. ZAPOSŁJAVANJE I OMLADINSKO PODUZETNIŠTVO

➤ ANALIZA STANJA

Poput svojih vršnjaka u drugim općinama u BiH, mladi u općini Ilijaš suočavaju se sa brojim izazovima prilikom ulaska na tržište rada. Analiza tržišta rada u BiH pokazuje sumornu statistiku za mlade ljude, budući da je stopa nezaposlenosti ovog dijela stanovništva skoro dva puta veća od opće stope nezaposlenosti. Pored navedenog, polovina onih koji i jesu zaposleni, imaju radno mjesto koja ne ispunjava osnovne uslove pristojnog rada ili su je njihovo zaposlenje neformalno, odnosno na honorarnoj osnovi. Sve veći broj mladih radi posao za koji se nisu školovali ili se odlučuju da zauvijek napuste BiH zbog nedostataka poslovnih prilika. Pokretanje vlastitog biznisa predstavlja jedno od rješenja za nezaposlene mlade a koji imaju interesa za poduzetništvo. Prema rezultatima Analize položaja i potreba mladih, više od polovine mladih sa područja općine Ilijaš rado bi pokrenula vlastiti biznis uz podršku od samog početka osnivanja. Međutim, udio onih koji zaista i pokrenu svoj biznis značajno je manji. Pored nedostatka iskustva i rizika koji je u preduzetništvu neizbježan, mlade u velikoj meri odvraća poslovno okruženje koje ne pruža podršku. Problemi se kreću od obezbjeđivanja početnog kapitala i finansijske održivosti biznisa, preko nepredvidivog poslovnog okruženja, nelojalne konkurencije, nepostojanja institucionalne zaštite, sve do nedostatka informacija. Od ukupno 4.956 nezaposlenih osoba koje su evidentirane na birou za zapošljavanje u junu 2017. godine njih 1.416 je u dobi od 15 do 30 godina, a od tog broja 868 je bez radnog staža.

Godina starosti	NK	KV	VKV	NSS	SSS	VŠS	VSS	UKUPNO
18 - 20	26	99	0	0	101	0	0	226
21 - 24	55	118	0	1	217	0	16	407
25 - 27	44	113	0	2	146	0	87	392
28 - 30	51	129	0	0	131	0	80	391
UKUPNO	176	459	0	3	595	0	183	1.416

Tabela 5.: Kvalifikaciona struktura nezaposlenih mladih osoba od 15-30 godina starosti u junu 2017. godine¹⁵

¹⁵ Izvor: JU "Služba za zapošljavanje KS", Biro za zapošljavanje Ilijaš, podaci dobiveni na zahtjev

Zanimanja koja se najviše traže su ing. elektrotehnike, ing. arhitekture, ing. građevinarstva, ing. mašinstva, profesori stranih jezika, matematike i fizike, dipl. ekonomisti, građevinski i ekonomski tehničari, KV radnici građevinske struke. Zanimanja za kojima postoji manja potražnja poslodavaca su: profesori geografije i sociologije; kriminalisti, socijalni radnici, politolozi, pravnici, novinari i itd. Pet zanimanja srednje stručne sprema koja su najzastupljenija na birou su: radnici medicinske struke, gimnazijalci, frizeri, prodavači i ekonomski tehničari. Pored ovih općih napomena koje mogu pomoći mladima pri odabiru srednje škole ili fakulteta detaljnije informacije mogu dobiti iz opširnije tabela koje slijede i u kojoj se tačno vidi broj nezaposlenih po pojedinom zanimanju, tako da mladi koji se upisuju u srednju školu ili fakultet mogu i sami izvući zaključke. Drugi razlog je što mladi koji se prijavljuju prvi put na biro nakon završene srednje škole ili fakulteta žele znati koliko ima osoba sa istim zanimanjem na evidenciji biroa tj. kakva im je konkurencija na tržištu radne snage.

Tabela 6.: Pregled broja nezaposlenih po zanimanjima i godinama starosti na dan 15.09.2017. godine¹⁶

ZANIMANJE	Svega	GODINE STAROSTI		
		15-19 god.	20-24 god.	25-29 god.
Radnik za jednostavne poslove drugdje nerazvrstan	168	20	65	83
Cvjećar	3			3
Knjigovezac	1		1	
Vozač motornih vozila	15	1	7	7
Metalobrusač	4	4		
Krojač	4	1	1	2
Ekonomski tehničar	60	2	26	32
Vodoinstalater i plinoinstalater	10	1	3	6
Mašinski tehničar	76	14	33	29
Maturant gimnazije	133	8	64	61
Kuhar	9		4	5
Vozač kamiona	2			2
Prodavač	120	13	53	54
Mašinobrar	1		1	
Bravar	2	1		1
Saobraćajni tehničar	6	2	2	2
Autolimar	28	5	10	13
Hemijski laborant	1			1

¹⁶ Izvor: JU "Služba za zapošljavanje KS", Biro za zapošljavanje Ilijaš, podaci dobiveni na zahtjev

Profesor ONO i DSZ	9			9
Tehničar drumskog saobraćaja	8	2	3	3
Instalater vodovoda i kanalizacije	8	5	2	1
Socijalni radnik	6		1	5
Frizer-vlasuljar	114	16	49	49
Frizer za muškarce i žene	9		4	5
Automehaničar	50	6	15	29
Elektroinstalater	1			1
Grafički tehničar	1		1	
Električar održavanja	1			1
Tekstilni tehničar	4		1	3
Turističko hotelijerski tehničar	3		1	2
Rudarski tehničar	25	2	12	11
Sanitarni tehničar	3			3
Šumarski tehničar	10		6	4
PTT tehničar poštanskog saobraćaja	10		6	4
Elektromehaničar	1		1	
Tehničar finalne prerade drveta	1		1	
Kriminolog	1			1
Pedijatrijska sestra-tehničar	23	4	11	8
Zavarivač	10	3	4	3
Konobar	1			1
Elektroenergetski tehničar	18	1	11	6
Stolar	5		1	4
Medicinska sestra	29	4	17	8
Tehničar za drvo	1			1
Autolakirer	1			1
Medicinska sestra za porodiljsko-ginekološku zdravstvenu njegu	2		1	1
Tekstilni tehničar-konfeksionar	3	1	1	1
Tkač	1			1
Konfeksionar tekstila-krojač	4	1		3
Mualim	12	1	8	3
Elektrotehničar	17	1	8	8
Vodoinstalater	2	2		
Farmaceutski tehničar	10	6	2	2
Poljoprivredni tehničar	7	1	4	2
Čuvar šume, lugar	3		1	2
Veterinarski tehničar	5	2	1	3
Voćar-vinogradar	2	2		
Sociolog	2			2
Diplomirani pravnik	11		1	10
Diplomirani ekonomista	15		2	13
Geodetski tehničar	3		1	1

Nastavnik razredne nastave	11			11
Kozmetičar	1			1
Zubotehničar	9	1	7	1
Autoelektričar	5		1	4
Tapetar	1			1
Profesor bosanskog jezika	8			8
Fizioterapeut VSS	4			4
Profesor biologije	2			2
Književni komparatist	2			2
Politolog	5		2	3
Fizioterapeut	12	2	5	5
Diplomirani inženjer hemije	1			1
Profesor geografije	3			3
Novinar	3		1	2
Operator za unos podataka	2			2
Diplomirani inženjer poljoprivrede	5			5
Medicinska sestra-tehničar VSS	3			3
Kriminalist	5			5
Aranžer	4			4
Inženjer za zaštitu okoline	1			1
Ekološki tehničar	3		2	1
Profesor pedagogije	2			2
Profesor fizičke i zdravstvene kulture	4			4
Tekstilni tehničar modelar-konstruktor	2	1		1
Upravni organizator	4		1	3
Muzičar općeg smjera	1		1	
Inženjer medicinsko-laboratorijske dijagnostike	2		1	1
Inženjer biotehnologije	1			1
Geološki tehničar	1		1	
Poslovni sekretar	2		2	
Diplomirani inženjer saobraćaja i komunikacija	4			4
Željezničko-saobraćajni tehničar	2		2	
Profesor vjeronauke	2			2
Inženjer medicinske radiologije	7		6	1
Medicinski laboratorijski tehničar	5		4	1
Turistički vodič	2			2
Komunikolog	3		1	2
Prerađivač mesa i mlijeka	1			1
Sanitarni inženjer	2			2
Profesor arapskog jezika	1			1
Likovni tehničar	1		1	
Psiholog	3			3
Stočar	1			1
Inženjer elektrotehnike	1		1	1

Prehrambeni tehničar	4		2	2
Stomatološka sestra	2		2	
Profesor historije	1			1
Mikrobiolog	1			1
Plinoinstalater	6	1	2	3
Mašinovođa	1		1	
Psihogerijatrijska sestra-tehničar	9	1	7	1
Biolog	3			3
Diplomirani inženjer građevine	1			1
Babica	5	1	3	1
Veterinar	2			2
Socijalni stručnjak	2			2
Fizičar	1			1
Inženjer geologije	1			1
Doktor fizikalne medicine i rehabilitacije	1			1
Odgajatelj	1			1
Medicinska sestra babica	4	1	3	
Pedagog-psiholog	1		1	
Ekonomista menadžmenta	1			1
Viša medicinska sestra i zdravstveni tehničar	1		1	
Doktor medicine	2		1	1
Arhitekt tehničar	1		1	
Rukovalac građevinskim mašinama	1	1		
Aviomehaničar	1	1		
Profesor praktične nastave	1			1
Pedagog	1		1	
Doktor farmacije	2		2	
Mašinski inženjer	1		1	
Inženjer arhitekture	1			1
Slastičar	1	1		
Pekar	1		1	
Moler-farbar	1		1	
Saobraćajni inženjer za drumski saobraćaj	1			1
Profesor engleskog jezika	1			1
Tehničar poštanskog saobraćaja	1	1		
Instalater grijanja i klimatizacije	1	1		
Diplomirani inženjer tehnologije	1		1	
Nastavnik tehničkog obrazovanja i informatike	1			1
Profesor turskog jezika	1		1	
UKUPNO	1.309	145	518	646

Tabela 7.: Pregled nezaposlenih lica sa VSS, starosne dobi do 30 godina po zanimanjima u 2017. godini¹⁷

Završeni fakultet	Zanimanje	Broj lica muškog spola	Broj lica ženskog spola	Ukupan broj nezaposlenih lica	Zaposlenje traži prvi put	Već bio/la zaposlen/a
Fakultet političkih nauka	Komunikolog	1	2	3	3	0
	Socijalni radnik	0	8	8	6	2
	Socijalni stručnjak	1	1	2	2	0
	Sociolog	0	3	3	3	0
	Politolog	1	5	6	4	2
	Novinar	0	3	3	2	1
	Profesor ONO i DSZ	10	1	11	8	3
Fakultet kriminalističkih nauka	Kriminalist	2	3	5	3	2
	Kriminolog	0	1	1	0	1
Prirodno-matematički fakultet	Biolog	0	4	4	3	1
	Dipl.ing.hemije	0	2	2	0	2
	Fizičar	0	1	1	1	0
	Mikrobiolog	0	1	1	1	0
	Prof.biologije	1	1	2	1	1
Filozofski fakultet	Književni komparatist	1	1	2	2	0
	Pedagog	1	1	2	2	0
	Pedagog-psiholog	0	1	1	1	0
	Prof.arapskog jezika	0	1	1	1	0
	Prof.bosanskog jezika	0	7	7	3	4
	Prof.filozofije	0	1	1	1	0
	Prof.geografije	0	6	6	4	2
	Prof.pedagogije	0	2	2	2	0
	Profesor historije	1	0	1	1	0

¹⁷ Izvor: JU "Služba za zapošljavanje KS", Biro za zapošljavanje Ilijaš, podaci dobiveni na zahtjev

	Prof.stranog jezika	0	1	1	1	0
	Psiholog	0	3	3	3	0
Pedagoški fakultet	Nastavnik razredne nastave	0	14	14	3	11
	Odgajatelj	0	1	1	1	0
Pravni fakultet	Dipl.pravnik	0	12	12	6	6
	Pravnik	0	1	1	1	0
Fakultet za javnu upravu	Upravni organizator	3	1	4	2	2
Teološki fakultet	Prof.vjeronauke	1	0	1	1	0
Poljoprivredni fakultet	Dipl.ing. poljoprivrede	1	4	5	2	3
Ekonomski fakultet	Dipl. ekonomista	3	11	14	7	7
	Ecc. menadžmenta	0	2	2	0	2
Elektrotehnički fakultet	Ing. elektrotehnike	2	0	2	2	0
Arhitektonski fakultet	Ing. arhitekture	0	1	1	1	0
Mašinski fakultet	Ing.mašinstva	1	0	1	1	0
Saobraćajni fakultet	Ing. za drumski saobraćaj	0	1	1	0	1
Veterinarski fakultet	Veterinar	2	0	2	2	0
Fakultet sporta i tjelesnog odgoja	Prof.fizičke i zdravstvene kulture	4	1	5	2	3
Fakultet za saobraćaj i komunikacije	Dipl.ing. saobraćaja i komunikacija	5	1	6	6	0
Građevinski fakultet	Dipl.ing. građevine	0	1	1	1	0
	Ing.geologije	0	1	1	1	0
Farmaceutski fakultet	Mr. farmacije	0	2	2	1	1
Medicinski fakultet	Dr. medicine	0	1	1	1	0
	Dr. fizikalne medicine i rehabilitacije	1	2	3	3	0
	Dr.medicine radiolog	0	2	2	2	0
	Fizioterapeut VSS	0	3	3	3	0

	Ing.medicinske radiologije	3	1	4	4	0
	Ing.medicinsko-laboratorijske dijagnostike	1	2	3	3	0
	Sanitarni inženjer	1	2	3	2	1
	Viša medicinska sestra i zdravstveni tehničar	0	2	2	2	0
	Medicinska sestra tehničar VSS	0	4	4	2	2
Fakultet za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju	Ing. biotehnologije	1	0	1	1	0
Tehnološki fakultet	Ing.zaštite okoline	1	0	1	0	1
	Prof. praktične nastave	1	0	1	1	0

➤ RESURSI

Vlada Kantona Sarajevo u saradnji sa JU "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo" provodi niz mjera u cilju smanjenja nezaposlenosti i obezbjeđenja potrebnih kadrova u skladu sa potrebama tržišta rada. Tako se tokom godina provode različiti programi sufinansiranja zapošljavanja pripravnika; zatim program "Posao za sve" koji omogućava zapošljavanje nezaposlenih osoba sa radnim stažom, bez obzira na zanimanje i godine starosti, a koje su prijavljene na evidenciji nezaposlenih lica Javne ustanove »Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo« Sarajevo i koje nemaju status pripravnika; Program finansiranja Javnih radova, koji za cilj ima stimulisanje zapošljavanja teško zapošljivih kategorija nezaposlenih osoba, angažovanjem na dva mjeseca na poslovima koji će se izvoditi u oblastima: uređenja okoline, izgradnje i sanacije infrastrukture, socijalne zaštite na području Kantona Sarajevo, kao i u oblasti kulture, turizma i sajamskih manifestacija. U procesu pružanja podrške osoba koje žele pokrenuti vlastiti biznis, realizuje se Program sufinansiranja zapošljavanja "Start up", koji za cilj ima poticanje najmanje 800 osoba sa evidencije nezaposlenih u Federaciji BiH na samozapošljavanje, pokretanjem samostalne djelatnosti/ malog biznisa, kao i na zapošljavanje drugih osoba sa evidencije

nezaposlenih u novootvorenim poslovnim subjektima, te poticanje razvoja socijalnog poduzetništva. Pored navednih programa, realizuju se i edukacije o poslovnim vještinama, kursevi stranih jezika i informatike kao i sajmovi zapošljavanja. Sredinom 2016. godine, JU “Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo” Sarajevo je prva u Bosni i Hercegovini koja je odgovorila potrebama modernih korisnika te kreirala Android aplikaciju “Zaposli se”. Preko navedene aplikacije korisnici brže i jednostavnije dolaze do informacija o oglasima za posao, mogućnostima i prijave oglase koji se nalaze na stranici JU “Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo“. U cilju podrške mladima u procesu zapošljavanja kreirani su i Klubovi za traženje posla (Job Club). Klub za traženje posla je mjesto gdje nezaposlena osoba može dobiti kontinuiranu pomoć u vezi sa traženjem posla od stručnih osoba sa krajnjim ciljem da dobije zaposlenje. Kroz višesedmičnu obuku članovi kluba će steći relevantna znanja i vještine za traženje posla, koja će dodatno uticati na njihovo samopouzdanje i motivaciju. Član Kluba može biti svaka osoba, starosne dobi od 18 i 30 godina, koja se na evidenciji nezaposlenih nalazi više od jedne godine.

Općina Ilijaš je, također, u posljednjih pet godina u svrhu smanjenja stope nezaposlenosti visokoobrazovanih kadrova omogućavala da 93 mlade osoba sa završenim fakultetima volontiraju u općini Ilijaš i tako steknu neophodno radno iskustvo od 12 mjeseci, kako bi mogli polagati ispit općeg znanja i aplicirati za mjesto u državnoj službi na poziciji stručnog saradnika.

➤ PROBLEMI MLADIH

Analizom podataka koji su dobijeni istraživanjem i podataka kojim raspolaže Biro za zapošljavanje Ilijaš utvrđeni su sljedeći problemi u oblasti zapošljavanja i omladinskog poduzetništva:

- ❖ 41% mladih radi posao za koji se nisu školovali;
- ❖ 15% mladih u dobi između 15 i 24 godine su van obrazovnog sistema, nezaposleni i nije radno aktivno;
- ❖ Razlika u procentu nezaposlenosti kod mladića i djevojaka je 8% u korist djevojaka;
- ❖ 12 % zaposlenih nije potpisalo nikakav ugovor sa poslodavcem;
- ❖ 43% mladih potpisalo je ugovor na neodređeni period, a 23 % ugovor na određeno vrijeme;
- ❖ 62% mladih nikad nije čulo za neki vladin program zapošljavanja;
- ❖ 83% mladih općine Ilijaš nikad nije učestvovalo u nekom vladinom program zapošljavanja.
- ❖ Oko 85% mladih nikad nije pohađalo neki poslovni seminar za mlade;

- ❖ 65% mladih željelo bi pohađati poslovni seminar za mlade;
- ❖ 65% mladih općine Ilijaš pokrenulo bi vlastiti biznis ako bi imali podršku od početka osnivanja.

➤ **PODJELA PROBLEMA PO BITNOSTI I HITNOSTI RJEŠAVANJA**

Radno tijelo za zapošljavanje i omladinsko poduzetništvo na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ❖ vrlo hitno ali nebitno
- ❖ nije ni hitno ni bitno
- ❖ nije hitno ali je bitno
- ❖ vrlo hitno i vrlo bitno.

<u>VRLO HITNO ALI NEBITNO</u>	<u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u>
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbog nedostataka znanja i podrške mladi se teško odlučuju za pokretanje vlastitog biznisa; 2. Mladi nisu dovoljno informisani o vladinim programima zapošljavanja i poslovnim seminarima za mlade; 3. Zbog nedovoljne upućenosti mladi često odabiru zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole; 4. Mladi koji se nalaze na evidenciji Biroa za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom. Većina mladih ne vlada vještinama: pisanja CV-a i prijavnog pisma za posao, komunikacije prilikom intervjua za posao, isticanja ličnih prednosti i sposobnosti.
<u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u>	<u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u>
	<ol style="list-style-type: none"> 5. Svaka druga mlada osoba svjedoči o podmićivanju ili kupovini radnog mjesta i da se prema djevojkama vrši određena diskriminacija na tržištu rada

🕒 PLAN DJELOVANJA – ZAPOSŁJAVANJE I OMLADINSKO PODUZENTIŠTVO

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJA	ODGOVORNE OSOBE/INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Zbog nedostataka znanja i podrške mladi se teško odlučuju za pokretanje vlastitog biznisa	Razvijeni novi i unaprijeđeni postojeći programi za podsticanje (samo) zapošljavanja mladi. Mladi pokreću vlastite biznise.	Organizovati i provesti obuku osposobljavanja mladih za vođenje vlastitog biznisa i pisanje biznis planova; Osnovan nagradni fond za najbolje poslovne ideje mladih u sektoru omladinskog poduzetništva; Osnovan Servis za podršku pri (samo) zapošljavanju mladih (omladinska zadruga); Uvezivanje administrativnih procedura na nivou općine u cilju jednostavnije i brže registracije preduzeća/obrta koje pokreću mladi	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Služba za zapošljavanje – Biro Ilijaš, Komisija za mlade i obrazovanje, Općinsko vijeće Ilijaš	2018: 7.000,00 2019: 7.000,00 2020: 7.000,00 2021: 7.000,00 2022: 7.000,00
2.	Mladi nisu dovoljno informisani o vladinim programima zapošljavanja i poslovnim seminarima za mlade;	Aktivna i kontinuirana promocija vladinih programa za zapošljavanja	Provođenje promotivne kampanje na društvenim mrežama u vezi vladinih programa za zapošljavanje. Pravovremeno informisanje mladih o poslovnim seminarima i edukacijama putem lokalnim medija	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Služba za zapošljavanje – Biro Ilijaš, lokalni mediji, omladinska udruženja	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00

3.	Zbog nedovoljne upućenosti mladi često odabiru zanimanja s kojim imaju malu mogućnost zapošljavanja nakon završene škole	Informisani učenici devetih razreda osnovnih škola i učenici završnih razreda srednjih škola o ponudi zanimanja i njihovoj potražnji na tržištu rada	Organizovati i provesti informativne radionice za učenike završnih razreda osnovnih i srednjih škola;	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Zavod za zapošljavanje – Biro Ilijaš, lokalni mediji , omladinska udruženja	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00
4.	Mladi koji se nalaze na evidenciji Biroa za zapošljavanje ne poznaju metode i načine potrage za poslom. Većina mladih ne vlada vještinama: pisanja CV-a i prijavnog pisma za posao, komunikacije prilikom intervjua za posao, isticanja ličnih prednosti i sposobnosti	Razvijene poslovne vještine kod 100 mladih	Organizirati i provesti obuku o pisanju CV-a i prijavnog pisma, o načinima predstavljanja na intervjuima i metodama traženja posla Putem društvenih mreža informisati mlade o načinu prijave na Biro za zapošljavanje	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Zavod za zapošljavanje – Biro Ilijaš, lokalni mediji , omladinska udruženja	2018: 500,00 2019: 500,00 2020: 500,00 2021: 500,00 2022: 500,00

5.	Svaka druga mlada osoba svjedoči o podmićivanju ili kupovini radnog mjesta i da se prema djevojkama vrši određena diskriminacija na tržištu rada	Razvijena svijest kod mladih o potrebi prijave korupcije pri zapošljavanju	Sprovesti medijsku kampanju usmjerenu ka mladima u vezi razvijanja svijesti o potrebi prijave korupcije pri zapošljavanju	2019.	Omladinska udruženja, lokalni mediji	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00
-----------	--	--	---	-------	--------------------------------------	--

✓ **TROŠKOVI PO GODINAMA:**

GODINA	IZNOS
2018.	7.500,00 KM
2019.	7.500,00 KM
2020.	7.500,00 KM
2021.	7.500,00 KM
2022.	7.500,00 KM
UKUPNO	37.500,00 KM

4.3. SOCIJALNA, ZDRAVSTVENA I PREVENTIVNA ZAŠTITA MLADIH

4.3.1. Socijalni položaj mladih

✓ Analiza stanja

Socijalna zaštita jedna je od najvažnijih dimenzija zaštite prava i sloboda građana temeljenih na principu solidarnosti, budući da im omogućava prevazilaženje niza životnih poteškoća kad ih oni iz objektivnih razloga nisu u stanju sami riješiti. Pored toga, adekvatna socijalna zaštita obuhvaća niz mjera, koje društvo stavlja na raspolaganje pojedincu kako bi poboljšao svoje zdravlje, povećao šanse za zaposlenje, osigurao stambeni prostor, postigao željeni stepen obrazovanja i slično. Adekvatna socijalna zaštita mladih jedan je od najvažnijih indikatora brige i društva i države za njihovu dobrobit te je, u skladu s tim, važna komponenta njihovog osjećaja sigurnosti u društvu kojemu pripadaju, osobito kad je riječ o mladima koji žive u siromaštvu, nezaposlenim mladima i onima koji boluju od težih bolesti. Danas, u BiH postoji veliki broj mladih koji se nalaze u riziku od socijalne isključenosti koji nužno ne pripadaju u postojeću klasifikaciju manjinskih skupina (mladi Romi, mladi s invaliditetom, mladi iz Sistema alternativne skrbi i dr.). Savremeni problemi, kao što su veliki postotak nezaposlenosti mladih u BiH, produžuje vrijeme ovisnosti o roditeljima, dovode do pojave sve većeg broja mladih koji se nalaze u riziku od socijalne isključenosti na osnovu obrazovanja, stanovanja, zapošljavanja i zdravstvene zaštite. Broj mladih koji se nalaze u riziku od socijalne isključenosti zahtjeva veliku angažiranost centara za socijalnu rad kao i ostalih sistema potpore različitim skupinama mladih. Centri za socijalnu rad imaju ključnu ulogu kada se radi o mladima u riziku od socijalne isključenosti, obzirom na javne ovlasti u pružanju preventivnih usluga i usluga podrške porodicama. U novije vrijeme, centri za socijalni rad, sve se više okreću stvaranju i razvijanju saradničkih odnosa sa organizacijama civilnog društva i drugim odgojno-obrazovnim i zdravstvenim ustanovama te ustanovama socijalne zaštite, kako bi što bolje osigurali mrežu socijalnih usluga usmjerenih na zaštitu mladih.

Prema podacima Službe socijalne zaštite općine Ilijaš na području općine Ilijaš živi oko 20.283 stanovnika. Specifičnosti na polju socijalnog rada, socijalne i porodične zaštite općine Ilijaš su:

- da se na evidenciji Službe za zapošljavanje nalazi 4.956 nezaposlenih lica, od čega je 64,9% žena,
- da se oko 25% stanovništva Općine nalazi u stanju socijalne potrebe,
- da na području općine živi 614 raseljenih lica koji čine 3,0% ukupnog broja stanovništva,
- da na području općine živi preko 500 nepotpunih porodica,
- da na području općine živi veći broj porodica romske nacionalnosti bez riješenog stambenog, pitanja i sa kompleksnom problematikom,
- da na području općine Ilijaš živi velik broj duševno oboljelih i invalidnih lica,
- da je na području općine Ilijaš evidentirano više djece čiji je razvoj ometan porodičnim prilikama i
- da je na području općine Ilijaš evidentirano više lica izloženih zlostavljanju i nasilju u porodici.

Općina Ilijaš po geografskom položaju i strukturi stanovništva je specifična, te se može reći da na području iste ima značajan broj lica i porodica u stanju socijalne potrebe. Prema evidenciji Službe u 2016. godini prava i usluge je koristilo 2.312 lica i porodica, ali imajući u vidu da su u nekim djelovima općine građanima teško dostupne neke usluge i prava koja mogu ostvariti, smatramo da ima i određeni broj lica u potrebi koja nisu evidentirana.

Vrsta socijalnih davanja	Broj korisnika u 2016. godini	Učešće korisnika socijalne zaštite u ukupnom stanovništvu (20.283) (%)
Dječiji dodatak	911	4,49
Zaštita porodilja	254	1,25
Subvencije za boravak djece u vrtiću	2	0,01
Zdravstvena zaštita	52	0,26
Korisnici zdravstvene zaštite	25	0,12
Djeca sa posebnim potrebama koja su prošla postupak kategorizacije	66	0,33
Korisnici stalne novčane pomoći	47	0,23
Jednokratnu i izuzetnu novčanu pomoć u 2016.godini	180	0,89
Naknada za smještaj u drugu porodicu	1	0,005
Smještaj djece u ustanove socijalne zaštite	26	0,13
Smještaj odraslih osoba u ustanove socijalne zaštite	22	0,11
Prava po osnovu invaliditeta ostvarena po Federalnom zakonu (lična invalidnina, dodatatak za tuđu pomoć i njegu i ortopedskih dodataka)	516	2,54
Registrovani slučajevi nasilja u porodici	72	0,35
Rad sa djecom i maloljetnicima sa problematičnim ponašanjem	12	0,06
Ostale usluge (porodično-pravna zaštita, starateljstvo, topli obrok u javnim kuhinjama, novčane naknade do zaposlenja)	841	4,15
UKUPNO	3.692	18,19%

Tabela 8.: Struktura korisnika socijalne zaštite za koje rješenje izdaje općinska Služba za boračko-invalidsku zaštitu, socijalnu zaštitu i raseljena lica i JU Kantonalni centar za socijalni rad - Služba socijalne zaštite Ilijaš¹⁸

Izuzetno značajan problem predstavlja i sve veća pojava maloljetničke delivencije među mladima na području općine Ilijaš. Pod maloljetničkom delinkvencijom podrazumijevaju se različita kaznena djela koja su počinile osobe mlađe od 18 godina života, zbog kojih je protiv njih pokrenut kazneni postupak i izrečena neka sankcija. Danas se susrećemo sa sve većim porastom društveno neprihvatljivog ponašanja, kojim općenito nazivamo jedan složeni fenomen kojeg čine različita asocijalna, antisocijalna, devijantna i delinkventna ponašanja.

¹⁸ Izvor: Služba za opću upravu, boračko-invalidsku i socijalnu zaštitu i JU Kantonalni centar za socijalni rad - Služba socijalne zaštite Ilijaš

Najčešći oblici društveno neprihvatljivog ponašanja su: 1. konzumiranje sredstava ovisnosti među mladima (opojne droge, alkoholna pića i duhanski proizvodi); 2. posjećivanje ugostiteljskih objekata, kladionica i sl.; 3. neprihvatljivo ponašanje u zonama odgojno – obrazovnih ustanova; 4. udaljenja maloljetnih osoba iz roditeljskog doma i bjegovi iz odgojnih ustanova; 5. skitnja i prosjačenje 6. nedozvoljeni noćni izlasci maloljetnih osoba do 16 godina starosti ; 7. nedozvoljena i štetna druženja maloljetnih osoba do 18 godina starosti s osobama sklonim kriminalitetu, skitnji, raznim oblicima iskorištavanja maloljetnih osoba; 8. izostajanje s nastave; 9. huligansko - vandalsko ponašanje (uništavanje imovine, pisanje grafita, sudjelovanje u navijačkim neredima i sl.); 10. vršnjačko nasilje (bullying i cyberbullying). U modernoj kriminološkoj literaturi možda nijedan drugi socijalni faktor nije toliko istican u vezi s kriminalitetom kao porodica. Poremećeni porodični odnosi i problemi koji se javljaju unutar porodične strukture utiču na pojavu delinkventnog ponašanja mladih. Narušena je porodična dinamika, te tradicionalna struktura porodice: roditelji su prezaposleni i nedovoljno se bave svojom djecom ili su porodice nepotpune.

➤ RESURSI

Općina Ilijaš socijalnu politiku prema mladima provodi putem Službe za opću upravu, boračko-invalidsku i socijalnu zaštitu i Službe socijalne zaštite općine Ilijaš. Poštujući zakone obje Službe nastoje zadovoljiti potrebe stanovništva u lokalnoj zajednici.

Općinska Služba socijalne zaštite pruža slijedeće vrste socijalnih pomoći:

- pravo na topli obrok u javnim kuhinjama
- pravo na zdravstvenu zaštitu za korisnike stalne novčane pomoći i lica sa invaliditetom koje ne mogu ni po jednom drugom osnovu biti osigurani
- osposobljavanje za život i rad lica sa poteškoćama u razvoju
- pravo na novčanu naknadu do zaposlenja za lica koja su se osposobila pod posebnim uslovima
- subvencija na troškove dženaze, sahrane, ukopa za korisnike stalne novčane pomoći
- pravo na džeparac za korisnike domskog smještaja
- savjetodavne i druge usluge porodično-pravne zaštite
- poslovi starateljstva
- poslovi usvojenja

U saradnji sa nevladinim sektorom jedan broj djece ostvaruje pravo na stipendiju (Centar za kreativno odrastanje – Stipendija za sretno djetinjstvo, Crveni polumjesec, Most povjerenja). Na području Općine registrirano je 66 djece s posebnim potrebama. Iz tog razloga osnovano je i udruženje “Budi mi drug” koje se bavi zaštitom interesa ove djece i njihovih roditelja.

Udruženje je osnovano 2006. godine u svrhu pomoći djeci sa smetnjama u psiho-fizičkom razvoju i dobrovoljno okuplja roditelje djece sa posebnim potrebama, stručne saradnike kao i druge zainteresovane osobe koje žele dati svoj doprinos u radu Udruženja. Udruženje broji 50 članova različitog uzrasta od dvije do četrdeset godina starosti, oboljelih od cerebralne paralize, teške i lake mentalne retardacije, paraplegije, Downov-og sindroma, autizma, disharmoničnog psihomotornog razvoja, Shprinzen Goldberg Multiplex kongra, Ahondroplasie, Ichthyosis congenite i dr. Rad Udruženja prvenstveno bazira na edukaciji djece, njihovih roditelja, pružanju savjeta, kao i materijalne pomoći. Roditelji djece sa umanjnim sposobnostima se suočavaju sa društvenom stigmom i zbog toga često ne vrše kategorizaciju, pa čak ni ne registriraju svoju djecu kao osobe s posebnim potrebama. U takvim slučajevima djeca nisu obuhvaćena sistemom socijalne zaštite, nemaju ni odgovarajuću zdravstvenu zaštitu, a često na odgovarajući način ne ostvaruju ni pravo na obrazovanje.

U Ilijašu s promjenjivim intenzitetom rada djeluje Udruženje „Romi i prijatelji“ koje bi lokalnim vlastima trebalo biti prvi partner u rješavanju problema ove populacije. Većina Roma na području Općine se uglavnom susreće s problemima vezanim za neriješena stambena pitanja, zapošljavanje i pristup zdravstvenoj zaštiti. Ovo Udruženje se kroz svoje aktivnosti zalaže za integraciju Roma u civilno društvo i njihovo ravnopravno učešće u javnim poslovima i razvoju lokalne zajednice. Općina pomaže Romima u Ilijašu u skladu sa svojim mogućnostima, naročito kada je u pitanju stambeno zbrinjavanje. Veoma aktivno djeluje i organizacija Crvenog križa koja, osim organiziranja dobrovoljnog davanja krvi, kroz niz aktivnosti pruža pomoć ugroženim kategorijama kao što su penzioneri, samohrane majke i nezaposleni. Ova pomoć podrazumijeva prikupljanje i podjelu paketa s hranom i odjećom, podjelu ortopedskih pomagala, kućnu njegu za stare i iznemogle, i slično. Osim toga, Crveni križ u saradnji sa školama, a u cilju podizanja svijesti mladih, organizira razna takmičenja u pružanju prve pomoći. Zbog velike teritorijalne razuđenosti Općine nije uspostavljena javna kuhinja na njenom cijelom području. Općina Ilijaš u saradnji sa Crvenim križom i mjesnim zajednicama iskazala je potrebu za podjelom paketa za socijalno ugrožene kategorije u ruralnim sredinama, koji ne mogu koristiti usluge javne kuhinje, ali još uvijek ovoj potrebi nije udovoljeno.

➤ **PROBLEMI MLADIH**

- ❖ Društveno neprihvatljivi oblici ponašanja kod mladih;
- ❖ Čak 65% mladih uzrasta od 15 do 30 godina ne doprinosi kućnom budžetu;
- ❖ 21% mladih je bez ličnih mjesečnih prihoda, od čega je veći broj žena 35% dok je muškaraca 26%;
- ❖ U prosjeku, mladi u Ilijašu mjesečno raspolažu sa oko 150 KM;
- ❖ Najveći broj mladih općine Ilijaš, njih 71% živi u stanu/kući u vlasništvu roditelja;
- ❖ Procenat mladih koji su se uspjeli stambeno osamostaliti iznosi oko 18%, od čega 9% živi u svom stanu/kući a 9% kao podstanar;
- ❖ 75% mladih je neudano/neoženjeno;
- ❖ 10% mladih ima djecu.

✓ **PODJELA PROBLEMA PO BITNOSTI I HITNOSTI RJEŠAVANJA**

Radno tijelo za socijalnu, zdravstvenu i preventivnu zaštitu mladih, na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ❖ vrlo hitno ali nebitno
- ❖ nije ni hitno ni bitno
- ❖ nije hitno ali je bitno
- ❖ vrlo hitno i vrlo bitno

<u>VRLO HITNO ALI NEBITNO</u>	<u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nepostojanje programa prevencije za rad sa mladima koji iskazuju društveno neprihvatljive oblike ponašanja (huligansko-vandalsko ponašanje, skitnja, vršnjačko nasilje, krađe i sl.) 2. Socijalna isključenost/ marginalizirane grupe mladih;
<u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u>	<u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 3. Nedovoljno razvijena svijest kod mladih o rodno zasnovanom nasilju u mladalačkim vezama.

🕒 **PLAN DJELOVANJA – SOCIJALNI POLOŽAJ MLADIH**

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJA	ODGOVORNE OSOBE/INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Nepostojanje programa prevencije za rad sa mladima koji iskazuju društveno neprihvatljive oblike ponašanja (huligansko-vandalsko ponašanje, skitnja, vršnjačko nasilje, krađe i sl.)	Kreirani / unaprijeđeni su programi za rad sa mladima koji iskazuju društveno neprihvatljive oblike ponašanja	Upostavljeno radno tijelo/grupa za izradu programa; Organizacija i provođenje okruglih stolova; Obraditi temu “Prevencija maloljetničke delinkvencije” na roditeljskim sastancima, sastancima vijeća roditelja i vijeća učenika; Organizovati radionice na temu rješavanja konflikta mirnim putem.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za opću upravu, boračko invalidsku zaštitu, Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Služba socijalne zaštite, Srednje škole, Zdravstveni radnici Stručnjaci iz oblasti psihosocijalnog rada	2018: 500,00 2019: 500,00 2020: 500,00 2021: 500,00 2022: 500,00
2.	Socijalna isključenost/ marginalizirane grupe mladih	Omogućeno je socijalno uključivanje i pružanje psihosocijalne podrške marginaliziranim grupama mladih.	Organizovanje i provođenje projekta za marginalizirane grupe mladih ; Uključivanje mladih u volonterske aktivnosti omladinskih organizacija.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za opću upravu, boračko invalidsku zaštitu, Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Služba socijalne zaštite, omladinske organizacije	2018: 2.000,00 2019: 2.000,00 2020: 2.000,00 2021: 2.000,00 2022: 2.000,00

STRATEGIJA PREMA MLADIMA OPĆINE ILIJAŠ SA AKCIONOM PLANOM 2018-2022.

3.	Nedovoljno razvijena svijest kod mladih o rodno zasnovanom nasilju u mladalačkim vezama	Povećana svijest kod mladih o rodno zasnovanom nasilju u mladalačkim vezama	Organizovane i provedene radionice za mlade u srednjim školama; Provedena kampanja o rodno zasnovanom nasilju na društvenim mrežama.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Službenik za mlade Općine Ilijaš, omladinska udruženja, mediji	2018: 1.000,00 2019: 1.000,00 2020: 1.000,00 2021: 1.000,00 2022: 1.000,00
----	---	---	---	---	--	--

✓ **TROŠKOVI PO GODINAMA:**

GODINA	IZNOS
2018.	3.500,00 KM
2019.	3.500,00 KM
2020.	3.500,00 KM
2021.	3.500,00 KM
2022.	3.500,00 KM
UKUPNO	17.500,00 KM

3.3.2. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

✓ ANALIZA STANJA

Mladi ljudi u procesu svog razvoja zahtijevaju posebnu pažnju kako bi izrasli/e u zdrave i produktivne ličnosti. Pored sistemskih institucionalnih rješenja koja se trebaju pružiti kroz sveobuhvatan sistem zdravstvene zaštite, neophodno je razvijati programe prevencije bolesti kod mladih kroz promociju zdravih životnih navika i zdravlja uopće. Očuvanje zdravlja mladih ljudi od velikog je značaja za sveukupni razvoj općine Ilijaš.

Zdravstvena zaštita u Sarajevskom kantonu je regulirana Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zdravstvenom osiguranju FBiH.¹⁹ Usluge primarne zdravstvene zaštite na području Općine pružaju Dom zdravlja Ilijaš (u okviru JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo), u sklopu kojeg djeluje pet područnih ambulanti (Srednje, Gajevi, Kamenica, Podlugovi i Mrakovo).²⁰ Osim Doma zdravlja, na području općine se nalaze Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo koji pruža usluge ginekološke, pre-natalne i post-natalne zdravstvene zaštite,²¹ kao i JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo²², koja pruža usluge hitne zdravstvene pomoći naglo oboljelim i povrijeđenim građanima općine Ilijaš 24 sata dnevno, 365 dana u godini. Na ovaj način organizirana hitna medicinska pomoć je dostupna građanima u svakom momentu. Na području općine nalazi se i JU Apoteke Sarajevo sa apotekama u Ilijašu i Srednjem kao i nekoliko privatnih apoteka. Apoteke koje egzistiraju na području općine Ilijaš uvrštene su u mrežu ugovornih apoteka u Kantonu Sarajevo i u njima se mogu realizirati recepti na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, što znači da se u svim apotekama mogu dobiti lijekovi sa esencijalne liste.

Dom zdravlja Ilijaš pokriva domen primarne zdravstvene zaštite koja se obavlja kroz slijedeće službe: porodična/obiteljska medicina (11 timova), zdravstvena zaštita djece predškolskog uzrasta (2 tima), zdravstvena zaštita školske djece i omladine (1 tim), zubozdravstvena djelatnost (5 timova), laboratorijska dijagnostika, radiološka i ultrazvučna dijagnostika (3 puta sedmično),

¹⁹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Sl. novine FBiH 46/10 i Zakon o zdravstvenom osiguranju, Sl. novine FBiH 30/97 i 7/02 i 70/08.

²⁰ Područna ambulanta u Mrakovu je posljednja izgrađena ambulanta iz mreže ambulanti porodične medicine za područje općine Ilijaš, utvrđene Odlukom Skupštine Kantona Sarajevo o usvajanju mreže ambulanti porodične medicine u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo od 27.januara 2005.godine.

²¹ Zavod ima 4 zaposlena, od čega je 1 ljekar, 2 medicinske sestre i 1 spremačica. Za potrebe ove ambulante Općina Ilijaš je 2017. godine nabavila novi savremeni ultrazvučni aparat čija vrijednost iznosi 60.000,00KM

²² Zavod za hitnu medicinsku pomoć zapošljava ljekara-specijalista urgentne medicine, medicinskog tehničara i vozača

pneumofiziološki dispanzer (2 puta sedmično), Centar za mentalno zdravlje (spec.neuropsihijatar 2 puta sedmično) i Centar za fizikalnu rehabilitaciju, dok se sekundarna zdravstvena zaštita realizira djelimično u DZ Ilijaš kroz specijalističko - konsultativne službe i to: interna medicina, oftalmologija, NPS i ORL, a ostale grane medicine u Kliničkom centru Sarajevo i Državnoj bolnici Sarajevo.

Na području općine ima 1,08 ljekara na 1.000 stanovnika, dok je bosanskohercegovački prosjek 1,46 liječnika na 1.000 stanovnika. Konstantan problem je nedostatak specijalističkog kadra: pedijatra, radiologa, neuropsihijatar i pulmologa. Ipak, i pored nedostatka kadra u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, broj pruženih usluga se kontinuirano povećava.²³

Najčešće zdravstvene poteškoće s kojima se mladi danas suočavaju su poremećaji i bolesti povezani s određenim ponašanjima i životnim navikama, rizičnim ponašanjem, prekomjernim konzumiranjem alkohola, konzumiranjem duhana, konzumiranjem različitih droga, rizično seksualno ponašanje, neprimjerena kvaliteta prehrane i tjelesne aktivnosti, poremećaji u prehrani, te psihosocijalni problemi. Istraživanje potreba i položaja mladih općine Ilijaš pokazalo je da mladi u vrlo maloj mjeri žele govoriti o seksualnom i reproduktivnom zdravlja, što je ujedno jedan od razloga zbog kojih su jako slabo informisani o važnosti čuvanja i unapređenja reproduktivnog zdravlja. Pitanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja veoma je važno i za zdrav razvoj društva, ali mladi su slabo informisani gdje i na koji način mogu dobiti osnovne informacije, odgovore na pitanja i podršku te gdje, osim u domovima zdravlja, mogu ostvariti pravo na zdravstvene usluge.

U procesu rješavanja navedenih zdravstvenih poteškoća, obrazovanje ima jednu od ključnih uloga. Nepohodno je jačati sve oblike obrazovanja u svrhu stjecanja većeg nivoa znanja, vještina i stavova iz oblasti zdravlja mladih i zdravih stilova života. Posebno je značajna saradnja između sektora zdravstva i obrazovanja na razvijanju obrazovnih programa koji trebaju da podignu svijest mladih ljudi i onih koji rade sa mladima o značaju zdravlja i zdravih stilova života. Zaštita reproduktivnog zdravlja prioritarna je zadaća “Centra za mlade”, budući da mladi imaju više povjerenje u druge mlade te sa njima lakše razgovoraju o ovim “škakljivim temama”.

Za smanjenje učestalosti, proširenosti te posljedica spolno prenosivih infekcija, od presudne je važnosti rad sa adolescentima na početku njihovog aktivnog seksualnog života, u razdoblju kad se

²³ Ukupan broj posjeta na nivou OJ Dom zdravlja Ilijaš za 2016.godinu je 146.224 i pri tome je ostvareno 246.479 usluga, što je za 4.261 posjetu manje, dok je za 1.100 usluga više u odnosu na broj posjeta i usluga za 2015.godinu.(Izvještaj o radu OJ Dom zdravlja Ilijaš, 2016. godina).

stvaraju stavovi, a izloženost i sklonost rizicima nemjerljivo je veća nego u kojem drugom razdoblju ljudskoga života. Stoga je od neprocjenjive važnosti postojanje Centra za mlade, zbog raspoloživosti i dostupnosti zdravstvene službe, te pravodobnih i učinkovitih metoda dijagnostike i intervencije. Spolno prenosive bolesti, neželjene trudnoće i seksualno zlostavljanje, zbog svoje pojavnosti i posljedica koje ih prate, postali su globalni javno- -zdravstveni problem, a rad na njihovoj prevenciji temeljni je preduvjet očuvanja reproduktivnog zdravlja u zrelijoj dobi. Bitan strateški pristup je i dobra informisanost mladih. Potrebno je obezbijediti i pružiti informacije koje su relevantne, pouzdane, dostupne, pravovremene, potpune i razumljive. Mladim ljudima je neophodno osigurati pristup informacijama i stručnim savjetovanjima na organiziran, kvalitetan i standardiziran način kako bi postali značajni sudionici u unapređenju i poboljšanju kako vlastitoga zdravlja, tako i zdravlja zajednice.

✓ **PROBLEMI MLADIH:**

- ❖ 20% mladih ne sjeća se kada je obavili sistematski pregled;
- ❖ 38% mladih obavilo je sistematski pregled radi posla ili vozačke dozvole;
- ❖ Oko 31% mladih općine Ilijaš ne zna postoji li u njihovoj lokalnoj zajednici zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namjenjene samo za mlade;
- ❖ Oko 50% mladih nije zadovoljno kvalitetom usluga koje pruža Dom zdravlja;
- ❖ Oba spola u većoj mjeri su nezadovoljni kvalitetom usluga koje pruža Dom zdravlja;
- ❖ 5% mladih ne posjeduje nikakvo zdravstveno osiguranje a njih 3% ne zna da li je osigurano.
- ❖ Muškarci općine Ilijaš uzrasta 15 do 30 godina posvećuju mnogo više vremena rekreativnim aktivnostima nego žene;
- ❖ Oko 28% mladih općine Ilijaš su svakodnevni pušači;
- ❖ 12% mladih konzumiralo je alkohol 2-3 puta u zadnjih mjesec dana a oko 4% onih koji su to radili više od 10 puta;
- ❖ 7% mladih navelo da je konzumiralo neku vrstu opojne droge 2-3 puta u referentnih mjesec dana, dok je njih 2% konzumiralo drogu više od 10 puta.

✓ **PODJELA PROBLEMA PO BITNOSTI I HITNOSTI RJEŠAVANJA**

Radno tijelo za socijalnu, zdravstvenu i preventivnu zaštitu mladih, na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ❖ vrlo hitno ali nebitno
- ❖ nije ni hitno ni bitno
- ❖ nije hitno ali je bitno
- ❖ vrlo hitno i vrlo bitno.

<u>VRLO HITNO ALI NEBITNO</u>	<u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. Porast poremećaja u ponašanju kod mladih (alkoholizam, pušenje, kockanje, psihoaktivne substance, seksualno neodgovorno ponašanje); 2. Nezadovoljstvo mladih uslugama Doma zdravlja Ilijaš;
<u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u>	<u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 3. Nepostojanje savjetovalište za mlade u sklopu centra za mlade koje bi u postojećim mogućnostima i uvjetima pružalo usluge informiranja i savjetovanja za ovisnosti, probleme s konzumacijom alkohola, droga i duhana, spolno prenosivih bolesti, reproduktivno zdravlje, odgovorno ponašanje i mjere prevencije.

🕒 PLAN DJELOVANJA – ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MLADIH

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJA	ODGOVORNE OSOBE/INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Porast poremećaja u ponašanju kod mladih (alkoholizam, pušenje, kockanje, psihoaktivne supstance, seksualno neodgovorno ponašanje)	150 mladih, srednjoškolskog uzrasta, upoznat će se sa posljedicama konzumiranja duhana, alkohola i droga i neodgovornog sexulanog ponašanja	Provesti projekat edukacije i informisanja mladih o posljedicama alkoholizma, kockanja, korištenja psihoaktivnih supstanci te značaju odgovornog sexulanog ponašanja Kampanja na društvenim mrežama i lokalnim medijima	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Predstavnici Doma zdravlja, psiholozi i pedagozi, Službenik za mlade Općine Ilijaš, omladinska udruženja	2018: 2.000,00 2019: 2.000,00 2020: 2.000,00 2021: 2.000,00 2022: 2.000,00
2.	Nezadovoljstvo mladih uslugama Doma zdravlja Ilijaš	Mladi su zadovoljni uslugama Doma zdravlja Ilijaš te upoznati sa uslugama DZ koje su namjenjene mladima	Promovirati i osposobljavati zdravstvene ustanove sa multidisciplinarnim pristupom koje su specijalizirane sa rad sa mladim osobama; Informisanje mladih putem društvenih mreža i lokalnih medija o uslugama za mlade; Promovisati prijateljski pristup među zdravstvenim radnicima.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Predstavnici Doma zdravlja Ilijaš, udruženja, mediji	2018: 500,00 2019: 500,00 2020: 500,00 2021: 500,00 2022: 500,00

3.	Nepostojanje savjetovališta za mlade u sklopu centra za mlade koje bi u postojećim mogućnostima i uvjetima pružalo usluge informiranja i savjetovanja za ovisnosti, probleme s konzumacijom alkohola, droga i duhana, spolno prenosivih bolesti.	Formirati Savjetovalište za psiho-socijalnu pomoć mladim osobama pri centru za mlade	<p>Pokretanje inicijative za formiranje savjetovališta za pomoć mladima;</p> <p>Formirano Savjetovalište za mlade u okviru centra za mlade koje minimalno dva puta sedmično pruža usluge savjetovanja;</p> <p>Angažovani nezaposleni mladi psiholozi, sociolozi i zdravstveni radnici</p>	<p>2020.</p> <p>2021.</p> <p>2022.</p>	Općina Ilijaš, Službenik za mlade, nezaposleni psiholozi, sociolozi i zdravstveni radnici	<p>2020: 4.500,00</p> <p>2021: 4.500,00</p> <p>2022: 4.500,00</p>
----	--	--	---	--	---	---

✓ **TROŠKOVI PO GODINAMA:**

GODINA	IZNOS
2018.	2.500,00 KM
2019.	2.500,00KM
2020.	7.000,00 KM
2021.	7.000,00 KM
2022.	7.000,00 KM
UKUPNO	26.000,00 KM

3.4. KULTURA, SPORT, ESTETIKA, ETIKA I EKOLOGIJA

3.4.1. KULTURA

✓ Analiza stanja

Resursi u oblasti kulture na području općine Ilijaš osigurani su u skladu sa mogućostima i nadležnostima Općine kao jedinice samoupravnog djelovanja. Glavni nosioc dešavanja iz oblasti kulture je Javna ustanova “KULTURNO - SPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ” u čijem sastavu djeluje gradska biblioteka, kino sala, sportska dvorana te Radio Ilijaš. U Kino sali se povremeno organizuju projekcije filmova, odigravaju pozorišne predstave, održavaju koncerti, tribine, promocije knjiga. U narednom periodu neophodna je rekonstrukcija kino sale, koja će obuhvatiti instaliranje kvalitetne rasvjete, ozvučenja kao i sanaciju bine. Stanje knjižnog fonda biblioteke iznosi 13.000 bibliotečkih jedinica, a najveći broj jedinica se odnosi na lektire i belantristiku. Biblioteka je u 2016. godini imala 350 članova. Pored prostornih kapaciteta JU “KSC I RADIO ILIJAŠ”, svi zainteresovani mladi i udruženja, u svrhu realizacije aktivnosti iz oblasti kulture mogu koristiti i prostorije Doma u Srednjem kao i druge domove u okviru mjesnih zajednica.

U okviru tradicionalne Manifestacije kulture, sporta i trgovine “ILIJAŠKI DANI“, svake godine se odvijaju sportske te kulturne aktivnosti iz oblasti muzičke, likovne, dramske i filmske umjetnosti. U toku 2005. godine u Općini je otvoreno odjeljenje Osnovne muzičke i baletske škole iz Novog Sarajeva za čijim radom vlada veliko interesovanje mladih. Angažmani osnovnih škola i rad po sekcijama sa učenicima u pojedinim oblastima umjetničkog rada također doprinose razvoju kulturnog života u Općini. Tradicionalna manifestacija učenika osnovnih i srednjih škola, Revija kulturno-umjetničkog stvaralaštva, uveliko doprinosi edukaciji djece iz oblasti kulturnog djelovanja. U Općini su aktivna udruženja iz oblasti kulture i očuvanja tradicije i to: Bošnjačka zajednica kulture “Preporod“, Hrvatsko kulturno društvo “Napredak“, Kulturno – umjetničko društvo “Ilijaš“, Udruženje za unaprijeđenje i razvoj kulturne baštine “Zlatne ruke” Ilijaš. Udruženje žena “Ruža” – Srednje i Udruženje žena “San” – Ljubina.

R.br.	Naziv Udruženja	Adresa	Odgovorna osoba	Kontakt
1.	Bošnjačka zajednica kulture Preporod – Općinsko društvo Ilijaš	Ivana Franje Jukića br.2 71380 ILIJAŠ	Adem Alić	061/828-827 adem555alic@hotmail.com
2.	Kulturno-umjetničko društvo Ilijaš	126.ilijaške brigade 9 71380 ILIJAŠ	Berina Burić	061/309-482 berinaburic@yahoo.com
3.	Udruženje za unaprijeđenje i razvoj kulturne baštine "Zlatne ruke" Ilijaš	Bosanski put 254 71380 ILIJAŠ	Zekija Fazlić	061/223-183 zlatneruke@outlook.com
4.	Udruženje žena "Ruža" Srednje	Srednje bb 71385 SREDNJE	Željka Herić	062/293-587 hericzeljka@gmail.com
5.	Udruženje žena "San" Ljubina	Ljubina bb 71385 SREDNJE	Amira Tabaković	061/079-691 udruzenje.zena.san@hotmail.com
6.	Hrvatsko kulturno društvo "Napredak"	Ljubina bb 71385 SREDNJE	Iljko Barić	061/215-835 iljkobaric@gmail.com

Tabela 8.: Lista udruženja kulture na području općine Ilijaš

Odlukom o raspodjeli finansijskih sredstava iz tekućeg granta za programe iz oblasti kulture koji se finansiraju i sufinansiraju sredstvima Budžeta Općine Ilijaš za 2017. godinu, odobreno je finansiranje šest kulturnih udruženja u ukupom iznosu od 24.000,00 KM. Pored ovih sredstava Općina Ilijaš pomaže učešće članova naših Udruženja na domaćim i međunarodnim takmičenjima. Svake godine BZK "Preporod" organizuje tradicionalni koncert duhovne muzike Islama povodom 12. Rebiul evvela – dana rođenja Muhameda a.s, HKD "Napredak" Božićni koncert, a u Ilijašu se organizuje i Vaskršnji koncert koji organizuje pravoslavna crkvena opština ilijaška.

Državna Komisija BiH za zaštitu nacionalnih spomenika proglasila je nekoliko historijskih područja i nekropola sa stećcima na području Općine za nacionalne spomenike BiH i to: Graditeljsku cjelinu Stari grad Dubrovnik u Višnjici, nekropole sa stećcima u Kopošićima, Srednjem, Čevljanovićima, Donjim Ivančićima, Bandijeri na Ozrenu, te ostatke srednjovjekovnog grada i nekropola sa stećcima Luka u zaštićenom prirodnom području vodopada Skakavac.

U 2015. godini vršena su arheološka istraživanja nekropole stećaka u Kopošićima u kojoj je sahranjen veliki knez bosanski-knez Batić. U toku istraživanja na ovom lokalitetu pronađen je brokatni plašt sa pozlatom za koji je naknadnim analizama utvrđeno da pripada bosanskom velikašu-ocu kneza Batića. Ovo otkriće izazvalo je značajan interes naučne i stručne javnosti koja plašt smatra tekstilnom senzacijom srednjeg vijeka. Taj plašt će nakon čišćenja i konzervacije, koja je u toku, zajedno sa dvije originalne kraljevske povelje biti smješten u Muzesku prostoriju u kojoj je smještena čuvena Hagada. Od 2015. godine Stari grad Dubrovnik i Nekropola stećaka Velikog kneza bosanskog Batića, zaštićeni nacionalni spomenici, bili su mjesto obilježavanja 18.aprila-Međunarodnog dana spomenika i spomeničkih cjelina, koji je obilježen u saradnji sa nacionalnim komitetom ICOMOS u BiH.

U 2017. godini Općina Ilijaš je pokrenula aktivnosti za realizaciju projekta rekonstrukcije Društvenog doma u Podlugovima. Realizacija projekta trajat će dvije godine u skladu sa obezbijedjenjem finansijskih sredstava. Po završenoj rekonstrukciji i opremanju prostor će biti organizovan kao omladinski centar i stavljen na raspolaganje kulturnim i omladinskim udruženjima za odvijanje raznih aktivnosti iz svojih Programa.

➤ **PROBLEMI MLADIH:**

- ❖ Najveći broj mladih općine Ilijaš svoje slobodno vrijeme na dnevnoj osnovi provode u kafićima ili u gledanju TV-a;
- ❖ 54% mladih općine Ilijaš dnevno provede preko 5 sati u kafiću/kafani a 21% gledajući TV;
- ❖ 43% mladih općine Ilijaš išlo je u kladionice 3-5 puta sedmično, dok je njih 26% išlo u kladionicu jednom sedmično;
- ❖ 66% mladih nikako u referentnih 7 dana nije išlo u kino, 72% nikako nije išlo na koncert dok 88% mladih nikako nije išlo u pozorište;
- ❖ Oko 45% mladih nezadovoljno je podrškom lokalnih vlasti pri kreiranju kulturnih sadržaja;
- ❖ 37% mladih nezadovoljno je kvalitetom medija kada je u pitanju vrijeme posvećeno kulturi;
- ❖ Mladi nisu dovoljno informisani o kulturno-historijskoj baštini Općine Ilijaš.

✓ **PODJELA PROBLEMA PO BITNOSTI I HITNOSTI RJEŠAVANJA**

Radno tijelo za kulturu, sport, estetiku, etiku i ekologiju mladih, na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ❖ vrlo hitno ali nebitno
- ❖ nije ni hitno ni bitno
- ❖ nije hitno ali je bitno
- ❖ vrlo hitno i vrlo bitno.

<u>VRLO HITNO, ALI NEBITNO</u>	<u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nedovoljan broj kulturnih sadržaja za mlade u organizaciji javne ustanove čiji je osnivač Općina Ilijaš; 2. Mogućnosti zadovoljenja potreba mladih za posjetama umjetničkim izložbama i pozorišnim predstavama nisu raznovrsne; 3. Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju postojeće kulturne sadržaje;
<u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u>	<u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 4. Lokalni mediji ne posvećuju dovoljno pažnje sadržajima iz kulture; 5. Mladi su neinformisani i nezainteresovani o kulturno – historijskoj baštini Općine.

⌚ PLAN DJELOVANJA - KULTURA

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJ A	ODGOVORNE OSOBE/ INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Nedovoljan broj kulturnih sadržaja za mlade u organizaciji javne ustanove čiji je osnivač Općina Ilijaš	Povećan broj sadržaja za mlade iz oblasti kulture u organizaciji JU KSC I RADIO ILIJAŠ	Sastanci predstavnika omladinskih organizacija, udruženja kulture i predstavnika JU KSC I RADIO ILIJAŠ Povećati stepen informisanja mladih o postojećim kulturnim sadržajima koje se realizuju u JU KSC I RADIO ILIJAŠ Realizovati najmanje tri kulturne aktivnosti za mlade tokom godine kroz program rada JU KSC I RADIO ILIJAŠ	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	JU KSC I RADIO ILIJAŠ, Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, omladinske organizacije i udruženja kulture	2018: 3.000,00 2019: 3.000,00 2020: 3.000,00 2021: 3.000,00 2022: 3.000,00
2.	Mogućnosti zadovoljenja potreba mladih za posjetama umjetničkim izložbama, pozorišnim predstavama, projekcijama filmova, koncertima, večerima poezije i slično, nisu raznovrsn	Mladih su osnaženi u preuzimanju aktivne uloge u kulturi - Mladi kao kreatori, a ne konzumenti kulture	Osmišljavanje, promocija i provođenje programa za uključivanje mladih u procese stvaranja kulturnih programa (film, pozorište, radio, biblioteka...) Promocija stvaralaštva mladih (konkursi u oblasti umjetničkog i kulturnog stvaralaštva) Organizovanje manifestacija koje promovišu kulturne, edukativne i zabavne aktivnosti za mlade – FESTIVAL ZA MLADE	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Službenik za mlade, JU KSC I Radio Ilijaš, udruženja kulture, omladinska udruženja, mediji	2018: 4.000,00 2019: 4.000,00 2020: 4.000,00 2021: 4.000,00 2022: 4.000,00

3.	Mladi u veoma niskoj stopi posjećuju postojeće kulturne sadržaje	30% više mladih posjećuje kulturne sadržaje u Ilijašu i Sarajevu.	<p>Osmišljavanje i provođenje promotivnih kampanja za približavanje kulture mladim putem društvenih medija</p> <p>U program rada JU KSC I RADIO ILIJAŠ uvesti sadržaje iz oblasti kulture koji će biti prilagođeni interesima mladih</p> <p>Uz pomoć općine Ilijaš mladima omogućiti kupovinu karata za kulturne sadržaje po nižim subvencioniranim cijenama.</p> <p>Provoditi organizovane posjete mladih sadržajima iz oblasti kulture</p>	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, JU KSC I RADIO ILIJAŠ, omladinske organizacije, udurženja kulture, mediji, osnovne i srednje škole	2018: 2.000,00 2019: 2.000,00 2020: 2.000,00 2021: 2.000,00 2022: 2.000,00
4.	Lokalni mediji ne posvećuju dovoljno pažnje sadržajima iz kulture	Povećan broj sa sadržaja i informacija o sadržajima iz kulture	<p>Formiranje omladinskog uređivačkog vijeća</p> <p>Uvođenje sedmične emisije o kulturi u program Radio Ilijaša</p> <p>Redovno izrađivati i objavljivati priloge o kulturnim dešavanjima</p> <p>Redovno informisati mlade o ponudama iz oblasti kulture (pozorišne predstave, projekcije filmova, koncerti, izložbe i sl.)</p>	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	JU KSC I RADIO ILIJAŠ, Služba za informisanje Općine Ilijaš, lokalni web portali	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00

5.	Mladi su neinformisani i nezaintersovani o kulturno – historijskoj baštini Općine.	Informisani i obučeni mladi o kulturno – historijskoj baštini općine	Podržavanje programa edukacije mladih o značaju kulturno-historijske baštine Posjeta objektima i lokacijama od kulturno- historijskog značaja	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, omladinske organizacije, udurženja kulture	2018: 1.000,00 2019: 1.000,00 2020: 1.000,00 2021: 1.000,00 2022: 1.000,00
----	--	--	--	---	---	--

✓ **TROŠKOVI PO GODINAMA:**

GODINA	IZNOS
2018.	10.000,00 KM
2019.	10.000,00 KM
2020.	10.000,00 KM
2021.	10.000,00 KM
2022.	10.000,00 KM
UKUPNO	50.000,00 KM

3.4.2. SPORT

✓ ANALIZA STANJA

Podrška općine Ilijaš u oblasti sporta ostvaruje se u skladu sa "Odlukom o načinu ostvarivanja javnog interesa općine Ilijaš u oblasti sporta".²⁴ Na području općine Ilijaš djeluju mnogobrojni sportskih kolektiva sa uglavnom mladim sportašima (koji se takmiče u prvoj „A“ ligi BiH, ligi FBiH, Kantonalnim ligama) i to:

Odbojkaški klub "Ilijaš", Košarkaški klub "Ilijaš", Nogometni klub "Ilijaš", Nogometni klub "Jedinstvo", OFK "Ilijaš", Sportska akademija "Ilijaš", Škola fudbala "Respect" Srednje, Karate klub "Rašid Buća", Karate klub "Bunkai", Teakwando klub "Ilijaš", Atletski klub "Ilijaš", Šahovski klub "Ilijaš", Stonoteniski klub "Hašim Spahić", Klub sjedeće odbojke "Sportsko invalidsko društvo Ilijaš 126", Košarkaški klub "Mladost", Auto- moto klub "Ilijaš", Rukometni klub "Sedmerac", Sportsko ribolovsko društvo "Alić Hidajet – Hitko", Sportsko invalidsko društvo "126 brigade" Ilijaš, koji svoje aktivnosti sprovode na sportskim objektima i sportskim površinama:

- Gradski nogometni stadion sa pomoćnim terenom i atletskom stazom;
- Nogometni stadion u Ljubinićima;
- Gradska sportska dvorana;
- Fiskulturne sala osnovnih škola: "Podlugovi", "Hašim Spahić", "Stari Ilijaš" i "Srednje";
- Fiskulturna sala Perzijsko-bosanskog koledža Lješevo;
- Fiskulturna sala u Srednjoškolskom centru Ilijaš;
- Asfaltne plohe ispred Osnovnih škola na području općine Ilijaš;
- Otvoreno košarkaško i odbojkaško igralište ispred Srednjoškolskog centra Ilijaš;
- Asfaltne plohe u MZ Luka, Stari Ilijaš, Ljubina, Crna Rijeka, Misoča, Lješevo i Srednje;
- Vanjska šahovska ploha na šetalištu;
- Planinarski dom Bijambare i
- Planinarski dom na Ozrenu.

²⁴ Odluka o načinu ostvarivanja javnog interesa općine Ilijaš u oblasti sporta "Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 17/02

Općina je iz budžeta za 2016. godinu izdvojila ukupna sredstva od 145.000,00 KM za rad sportskih kolektiva na svom području. Grantovi sportskim udruženjima za redovnu djelatnost raspoređeni su na osnovu odluke Općinskog načelnika, koju je predložila Komisija za kulturu i sport Općinskog vijeća Ilijaš uz konsultacije sa nadležnom Službom za društvene djelatnosti, a na osnovu "Pravilnika o kriterijima za finansiranje javnog interesa općine Ilijaš u oblasti sporta" (broj: 01/2-07-40-1485/10 od 26.10.2010. godine). Također, klubovi dio sredstava obezbjeđuju kroz programe na većim nivoima vlasti (Kanton i FBiH), a dio također od sponzora. U dosadašnjem periodu Općina je bila suorganizator i sufinansijer mnogih sportskih događaja na svom području, od državnih prvenstava do memorijalnih i tradicionalnih turnira kao i projekata međunarodnih organizacija. Općina Ilijaš izdvaja značajna sredstva za izgradnju, obnovu i održavanje sportskih objekata i ploha, za podršku sportskim organizacijama u realizaciji projekata namijenjenih građanima a posebno mladim. Podrška Općine kreću se u sljedećem pravcu:

1. izgradnja, obnova i održavanje sportskih objekata;
2. organizovanja sportskih sadržaja;
3. razvoja sporta sa opredjeljenjem na masovnost;
4. iskorištenosti postojećih prostora na teritoriji Općine;
5. organizacije takmičenja, turnira i smotri;
6. podrške udruženjima kroz proietne ideje putem granta za sport.

Na području općine Ilijaš ne postoje vanjski tereni za tenis i odbojku, kao ni klizalište, bazen te adekvatni tereni za zimske sportove. Pored navedenog, na području Općine trenutno nema uslova za mlade koji iskazuju interes za ekstremne sportove. U ljetnom periodu, mladi ljudi svoje slobodno vrijeme najčešće provode na otvorenom i u prirodi, a značajno je istaći da se na području općine Ilijaš nalazi i nekoliko izletišta koji pružaju mladima prostor za šetanje i realizaciju aktivnosti u prirodi i to:

- » Centralno šetalište u Ilijašu /Bulevar/;
- » Šetalište uz kanjon rijeke Misoče;
- » Izletišta u naselju Luka;
- » Izletišta u Misoči;
- » Izletišta Gaj;
- » Zaštićeno područje "Bijambari" i
- » Historijska područja – Zaštićeni nacionalni spomenici Srednjovijekovni grad Dubrovnik i Nekropola stećaka Kopošići.

R/b	Naziv udruženja	Odgovorna osoba	Broj telefona i mail adresa
1.	Nogometni klub "Jedinstvo" Ljubnići	Hajrudin Musić	061/242-330 hajrudin_music@hotmail.com
2.	Stonoteniski klub „Hašim Spahić“ Ilijaš	Senad Čustović	061/225-307 senad@stkilijas.ba
3.	Nogometni klub "Ilijaš" Ilijaš	Amar Dovadžija	061/583-231 nkilijas@bih.net.ba
4.	"Atletski klub Ilijaš" Ilijaš	Mirza Bektić	061/169-963 akilijas@hotmail.com
5.	Karate klub „Rašid Buća“ Ilijaš	Raif Buća	062/147-955
6.	"Odbojkaški klub Ilijaš" Ilijaš	Mirsad Kadrić	061/974-166 cz@ilijas.ba
7.	Centar borilačkih vještina „Bunkai“	Sead Mekić	061/866-304 seadmekic@gmail.com
8.	Sportsko invalidsko društvo S I D "Ilijaš 126"	Ćazim Matoruga	062/761-917
9.	Udruženje sportskih ribolovaca "Alić Hidajet-Hitko"	Zahid Dervišević	062/625-021 usralichidajet-hitko@hotmail.com
10.	Sportska akademija "Ilijaš"	Halid Dizdarević	062/241-182 halid_dizdarevic@hotmail.com
11.	Tekvando klub "Ilijaš" Ilijaš	Mahir Brkić	061/064-558
12.	Košarkaški klub "Mladost" Ilijaš	Ibrahim Jašarević	061/707-090 kkmladost1@hotmail.com
13.	Auto moto klub "Ilijaš"	Nihad Bućuk	061/751-176
14.	Udruženje sporta i sportske rekreacije Škola fudbala "Respect" Srednje	Admir Čehajić	061/804-410 admir.ceph@live.com
15.	Kick boxing klub "Čago"	Mirza Alić	060/3167-177 kbcago.ilijas@hotmail.com
16.	Omladinski fudbalski klub "Ilijaš"	Adnan Abadžija	061/769-030

Tabela 9.: Lista sportskih udruženja na području općine Ilijaš

➤ **PROBLEMI MLADIH:**

- ❖ Muškarci općine Ilijaš uzrasta 15 do 30 godina posvećuju mnogo više vremena rekreativnim aktivnostima nego žene;
- ❖ Izuzetno je visok procenat mladih koji se nikako se bave rekreativnim aktivnostima (32%) i to 44% žena i 15% muškaraca;
- ❖ 34% mladih je nezadovoljno podrškom koja se njim lično pruža pri kreiranju sportskih sadržaja;
- ❖ Nepostojanje adekvatnih programa za uključivanje mladih sa invaliditetom u lokalne sportske klubove.

✓ **PODJELA PROBLEMA PO BITNOSTI I HITNOSTI RJEŠAVANJA**

Radno tijelo za kulturu, sport, estetiku, etiku i ekologiju na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ❖ vrlo hitno ali nebitno
- ❖ nije ni hitno ni bitno
- ❖ nije hitno ali je bitno
- ❖ vrlo hitno i vrlo bitno.

<u>VRLO HITNO, ALI NEBITNO</u>	<u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mladi nemaju dovoljno razvijenu svijest o značaju bavljenja rekreativnim aktivnostima; 2. Nepostojanje organizovanih rekreativnih sadržaja za mlade (izleti, planinarenje, biciklizam i sl.)
<u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u>	<u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 3. Nepostojanje adekvatnih programa za uključivanje mladih sa invaliditetom u lokalne sportske klubove; 4. Nepostojanje Strategije razvoja sporta općine Ilijaš.

🕒 PLAN DJELOVANJA - SPORT

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJA	ODGOVORNE OSOBE/ INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Mladi nemaju dovoljno razvijenu svijest o značaju bavljenja rekreativnim aktivnostima	20% mladih educirano o značaju sportske rekreacije po zdravlje i prevenciju rizičnog ponašanja. 200 mladih rekreativno se bavi sportom.	<p>U saradnji sa profesorima tjelesnog odgoja u srednjim školama i sportskim udruženjima organizovati edukativna predavanja i radionice o značaju sportske rekreacije</p> <p>U saradnji sa JU "KULTURNOSPORTSKI CENTAR I RADIO ILIJAŠ" u zimskom periodu obezbjediti najmanje tri besplatna termina sedmično za rekreativno bavljenje sportom mladih uz stručni nadzor profesora sporta.</p> <p>U ljetnom periodu organizovati rekreativno bavljenje sportom na otvorenim sportskim plohama.</p>	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, JU KSC I RADIO ILIJAŠ, sportska udruženja	2018: 2.500,00 2019: 2.500,00 2020: 2.500,00 2021: 2.500,00 2022: 2.500,00
2.	Nepostojanje organizovanih rekreativnih sadržaja za mlade	Unaprijeđeni uslovi i mogućnosti za rekreativno bavljenje mladih sportom	Organizovati rekreativne sportske igre za mlade Finansijsko Podržavanje projekata iz oblasti sporta putem koji će se provoditi organizovane rekreativne aktivnosti za mlade	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, sportska udruženja, Komisija za sport i kulturu Općinskog vijeća	2018: 3.000,00 2019: 3.000,00 2020: 3.000,00 2021: 3.000,00 2022: 3.000,00

3.	Nepostojanje adekvatnih programa za uključivanje mladih sa invaliditetom u lokalne sportske klubove	Stvoreni uslovi i programi za uključivanje mladih sa invaliditetom u lokalne sportske klubove	Savjetovanja sa klubovima i sportskim društvima kako bi se ispitale i razradile mogućnosti uključivanja djece i mladih osoba sa invaliditetom u rad sportskih klubova prema vrsti sporta i vrsti invaliditeta Organizovati sportske aktivnosti za djecu sa posebnim potrebama i djecu iz socijalno ugroženih porodica (dostupnost sportskim aktivnostima i projektima)	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Udruženje “Budi mi drug”, sportska udruženja i klubovi.	Iz stavke Budžeta za finansiranje sportskih udruženja
4.	Nepostojanje Strategije razvoja sporta općine Ilijaš.	Izrađena Strategije razvoja sporta općine Ilijaš sa akcionim planom	Provesti istraživanje o stanju sporta i sportske infrastrukture na području općine Ilijaš; Izraditi Analizu stanja o stanju sporta i sportske infrastrukture na osnovu provedenog istraživanja; Na osnovu Analize stanja izraditi Strategiju razvoja sporta na području općine Ilijaš sa akcionim planom	2018. 2019.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica; Sportska udruženja i klubovi, Komisija za sport i kulturu Općinskog vijeća Ilijaš.	2018: 2.500,00 2019: 2.500,00

✓ TROŠKOVI PO GODINAMA:

GODINA	IZNOS
2018.	8.000,00 KM
2019.	8.000,00 KM
2020.	5.500,00 KM
2021.	5.500,00 KM
2022.	5.500,00 KM
UKUPNO	32.500,00 KM

4.4.3. EKOLOGIJA

□ ANALIZA STANJA

Globalizacijom i modernim načinom života ljudi sve više zanemaruju prirodu i okoliš te svojim ponašanjem destruktivno utječu na nju i narušavaju prirodnu ravnotežu, što dalje izaziva razne nepogode i direktno ugrožava ljudske živote. Današnjim načinom života mladi se sve više odvajaju od prirode, a s vanjskim svijetom komuniciraju i doživljavaju ga najviše kroz tehnologiju. S obzirom da budućnost ostaje u njihovim rukama, potrebno je mlade ponovo približiti prirodi i usaditi im osjećaj odgovornosti za svijet u kojem žive. Potrebno ih je potaknuti da svoje vrijeme iskoriste kroz rad na projektima koji koriste društvu i lokalnoj zajednici, a time i njima samima. Na području Općine Ilijaš proteklih godina nije postojalo omladinsko udruženje koje se bavi pitanjima ekologije i zaštitom životne sredine, te su sve aktivnosti i akcije iz ove oblasti obavljali građani na vlastitu inicijativu kao i učenici osnovnih o srednjih škola kroz rad ekoloških sekcija.

U februaru 2017. godine na području općine Ilijaš sa radom je počelo Udruženje "ASOCIJACIJA ZA MLADE, EKOLOGIJ, KULTURU I OBRAZOVANJE" -" AMEKO" Ilijaš, koje za cilj ima zalaganje za unapređivanje programa i edukacije mladih o značaju zaštite okoliša, očuvanje prirodnih ljepota i potencijala, pomoć pri organizovanju volonterskih akcija u cilju aktiviranja mladih u razvoju lokalne zajednice sa posebnim naglaskom na čišćenje i zaštitu prirode te pošumljavanje i ozeljavanje ugroženih naselja i njihove okoline. Povodom obilježavanja 22. Aprila – Dana planete zemlje, Udruženje je uspješno organizovalo akciju čišćenja pod nazivom "Za čist i lijep naš Ilijaš 2017.". Akcija je za cilj imala buđenje ekološke svijesti kod djece i mladih, u kojoj je preko 250 volontera očistilo brojne lokacije u svojim mjesnim zajednicama.

❑ PROBLEMI MLADIH:

- ❖ 15% mladih je u zadnjih 12 mjeseci učestvovalo u volonterskim aktivnostima;
- ❖ Nerazvijena ekološka kultura i svijest mladih na području općine Ilijaš;
- ❖ Nepostojanje programa vršnjačke edukacije i obuka za eko lidere u oblasti zaštite životne sredine.

✓ PODJELA PROBLEMA PO BITNOSTI I HITNOSTI RJEŠAVANJA

Radno tijelo za kulturu, sport, estetiku, etiku i ekologiju na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ☐ vrlo hitno ali nebitno
- ☐ nije ni hitno ni bitno
- ☐ nije hitno ali je bitno
- ☐ vrlo hitno i vrlo bitno.

<p><u>VRLO HITNO, ALI NEBITNO</u></p>	<p><u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nepostojanje programa vršnjačke edukacije i obuka za eko lidere u oblasti zaštite životne sredine, 2. Nerazvijena ekološka kultura i svijest mladih na području općine Ilijaš.
<p><u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u></p>	<p><u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Mladi nemaju dovoljno prilika i mogućnosti za volontiranje, posebno u oblasti zaštite životne sredine.

🕒 PLAN DJELOVANJA - EKOLOGIJA

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJA	ODGOVORNE OSOBE/ INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Nepostojanje programa vršnjačke edukacije i obuka za eko lidere u oblasti zaštite životne sredine	Obučeni mladi aktivno doprinose očuvanju i zaštiti životne sredine	Obuka mladih Eko lidera Organizovati programe vršnjačke edukacije u oblasti zaštite životne sredine za 10 mladih	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Ekološka udruženja i omladinske organizacije	2018: 1.000,00 2019: 1.000,00 2020: 1.000,00 2021: 1.000,00 2022: 1.000,00
2.	Nerazvijena ekološka kultura i svijest mladih na području općine Ilijaš	Unapređena ekološka kultura i svijest mladih na području općine Ilijaš	Organizovati medijske kampanje i promocije vezano za značaj zaštite životne sredine; Organizovati volonterske ekološke akcije prikupljanja otpada (kabasti otpat, pvc, papir i drugi.), sa akcentom na puteve, ceste i riječna korita i obale	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Ekološka udruženja, lokalni mediji, osnovne i srednje škole, Služba za prostorno uređenje i zaštitu okoliša, KJKP "Rad" Ilijaš	2018: 2.500,00 2019: 2.500,00 2020: 2.500,00 2021: 2.500,00 2022: 2.500,00
3.	Mladi nemaju dovoljno prilika i mogućnosti za volontiranje, posebno u oblasti zaštite životne sredine	Stvorene prilike za volonterski angažman mladih u oblasti zaštite životne sredine	Organizovati namjane 2 volonterske ekološke akcije godišnje; Promovisati postojeće ekološko udruženje i ponuditi mladima priliku za volontiranje u istom.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Ekološka udruženja, lokalni mediji, osnovne i srednje škole, Služba za prostorno uređenje i zaštitu okoliša, KJKP "Rad" Ilijaš	2018: 1.000,00 2019: 1.000,00 2020: 1.000,00 2021: 1.000,00 2022: 1.000,00

➤ **TROŠKOVI PO GODINAMA:**

GODINA	IZNOS
2018.	4.500,00 KM
2019.	4.500,00 KM
2020.	4.500,00 KM
2021.	4.500,00 KM
2022.	4.500,00 KM
<i>UKUPNO</i>	<i>22.500,00 KM</i>

4.5. AKTIVNO UČEŠĆE MLADIH U JAVNOM ŽIVOTU I IZGRADNJI CIVILNOG DRUŠTVA

□ ANALIZA STANJA

Kada se govori o mladima u širem kontekstu, potrebno je naglasti da se mladi u zemljama Europske unije, kao i drugim visoko razvijenim zemljama smatraju resursom te punopravnim članovima društva. Zakoni i strategije koje se tiču mladih, u ovakvim zemljama kreirane su tako da su mladima omogućeni svi uslovi da realizuju svoj potencijal i ideje, te da postavljaju pitanja i samim tim razviju kritički način razmišljanja. S druge strane, mladi u jugoistočnoj Europi još uvijek se smatraju kao marginalizovana grupa a ne kao resurs za izgradnju bolje budućnosti. U preambuli Europske povelje o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou jasno je istaknuta važnost učešća mladih u procesu izgradnje kvalitetnije društva: “Aktivno učešće mladih u akcijama i donošenju odluka na lokalnom i regionalnom nivou od suštinske je važnosti, želimo li graditi demokratsko i napredno društvo. Njihovo aktivno građanstvo podrazumijeva posjedovanje prava, prostora i prilike, u kom pogledu je neophodno pružati im punu podršku, jačajući njihov utjecaj na odluke, kao i njihovo angažiranje u aktivnostima koje doprinose izgradnji boljeg društva.” Nažalost, Bosna i Hercegovina nema jedinstven dokument i zakon koji se bavi pitanjima mladih na državnom nivou, a samim tim ni jedinstven pristup rješavanja problema i potreba mladih. Zakoni, koji se u BiH bave pitanjima mladih su Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske te Zakon o mladima Federacije BiH. Oba zakona, na vrlo sličan način, promovišu aktivno učešće mladih u javnom životu, te uređuju pitanja koja su od velikog značaja za život i djelovanje mladih ljudi u oba bosanskohercegovačka entiteta. U oba slučaja, primjena navedenih zakona od strane institucija vlasti od ključnog je značaja za poboljšanje položaja mladih u BiH ali i od odgovornosti samih mladih ljudi prema svojim pravima i obavezama.

□ RESURSI

Aktivno učešće mladih u zajednici doprinosi razvoju demokratskog društva, razvija njihovu svijest o volontiranju kao dobrovoljnoj aktivnosti te ih uči da budu odgovorni građani i građanke. Omladinski rad na području općine Ilijaš provode omladinska udruženja²⁵ i to: Omladinska organizacija “Iskoristi dan-Carpe Diem” i Jedinstvena organizacija mladih “VETO”.

²⁵ Prema Zakonu o mladima FBiH (Čl.4, tačka 2.) “Omladinsko udruženje označava udruženje čije članstvo i organe upravljanja čine dvije trećine (2/3) mladih, čije su aktivnosti i statutarne djelatnosti većinom usmjerene na mlade, a koje se osniva, registruje, djeluje i prestaje posotjati u skladu sa zakonom na osnovu kojeg je registrirano.”

Pored navednih, u Općinskom spisku omladinskih udruženja upisani su i Udruženje za demokratiju i poticanje društvenog aktivizma "LO'FOR" i Udruženje "NOVA SVIJEST". Međutim, ova udruženja do sada nisu provela niti jednu aktivnost u svom radu sa mladima na području općine Ilijaš. U procesu jačanja volonterizma među mladima te njihovog dobrovoljnog angažmana u aktivnostima u vezi sa pitanjima mladih značaju ulogu imaju i Tim Mladih Crvenog križa Ilijaš²⁶ te Udruženje roditelja djece ometene u psiho-fizičkom razvoju "Budi mi drug"²⁷, koji, iako prema Zakonu o mladima FBiH ne spadaju u kategoriju omladinskih udruženja, realizuju mnogobrojne aktivnosti i projekte za djecu te mlade. Budući da su na području općine Ilijaš aktivna samo dva omladinska udruženja, Općina nema formirano Vijeće mladih.²⁸

Institucionalni mehanizmi brige vlasti prema mladima, a koje provodi Općina Ilijaš ogledaju se u osiguranju budžetskih stavki, koje se tiču pitanja mladih te osiguranju godišnjih grantova za projekte mladih, koji se dodjeljuju putem javnog poziva s kriterijima. Također, određena je nadležna općinska služba za pitanja mladih²⁹, profesionalni razvoj i usavršavanje te jačanje kapaciteta svih onih koji se bave radom sa mladima i omladinskim aktivnostima. Pored navedenog, nadležna služba vodi spisak omladinskih udruženja, prati pružanje podrške mladima koji dolaze iz nevladinog sektora, koordinira aktivnosti u vezi sa mladim i omladinskim aktivnostima, savjetuje mlade i njihove predstavnike naročito o postupcima ostvarivanja prava i izvršavanja obaveza zasnovanih na pravnim regulativama. Općina Ilijaš osnovala je i Komisiju za mlade i obrazovanje pri Općinskom vijeću³⁰, kao stalno radno tijelo, koje se u okviru svojih nadležnosti bavi pitanjima mladih. Aktivno učešće mladih u društvu znači društveni ali i politički angažman mladih, te se stoga, sve veći broj mladih na području općine Ilijaš odlučuje na aktivan angažman kroz asocijacije ili forume mladih političkih stranaka. Analizirajući navedene ključne aktere omladinskog rada na području općine Ilijaš, evidentno je postojanje različitih, kako formalnih,

²⁶ Od samog nastanka međunarodno najpoznatije humanitarne organizacije pa sve do danas, uspješno se izrađuju i implementiraju projekti za sve grupe civilnog društva. Kako na svakom državnom nivou, pa tako i na nivou općine Ilijaš postoji organizacija Mladih Crvenog križa koja uspješno provodi svoje programske aktivnosti već petnaest godina. Mladi Crvenog križa Ilijaš su osnovani 2001. godine, u sklopu organizacije Crveni križ Općine Ilijaš. Trenutno broje oko četrdeset aktivnih volontera, podijeljenih u programske aktivnosti ali sa jednim ciljem, zdrav razum, život i uspješna saradnja.

²⁷ Više o Udruženju na str.78.

²⁸ Prema Zakonu o mladima FBiH (Čl.4, tačka 3.) "Vijeće mladih označava krovno udruženje mladih, zasnovano na dobrovoljnom članstvu omladinskih udruženja, a koje predstavlja interese mladih i omladinskih udruženja."

²⁹ Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica Općine Ilijaš

³⁰ Komisija za mlade i obrazovanje Općinskog vijeća Ilijaš (online) Dostupno na:

http://www.ilijas.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=62 (pristupljeno: 18.02.2017.)

tako i neformalnih mehanizama za aktivno učešće mladih u lokalnoj zajednici. Međutim, mladi ljudi uglavnom svoje aktivnosti realizuju kroz redovno školovanje a svoje slobodno vrijeme koriste neplanski, to jeste, u kafićima ili kladionicama. Omladinski nevladin sektor na području općine Ilijaš nedovoljno je razvijen, što uveliko utiče na aktivno učešće mladih u procesu odlučivanja na lokalnom nivou.

U okviru realizacije svojih kreativnih, umjetničkih, sportskih, kulturnih, edukativnih i drugih aktivnosti, mladi ljudi treba da imaju odgovarajući prostor/e za mlade u svojoj lokalnoj zajednici. Zbog toga, jedan od minimum mjera, koji su općinski vlast dužni samostalno osigurati u radu s mladima jeste: “osiguranje prikladnog prostora za mlade, rad s mladima i omladinske aktivnosti, kao i osiguranje plaćanja troškova njegovog održavanja.”³¹ Zakon o mladima FBiH, definira prostor za mlade kao “jednonamjenski ili višenamjenski, otvoreni ili zatvoreni prostor u kome se provodi rad s mladima i omladinske aktivnosti.”³² Jednonamjenski prostor je onaj, koji se koristi isključivo za rad s mladima i omladinske aktivnosti, a višenamjenski je onaj, koji se koristi i u druge svrhe. To znači, da mladi mogu provoditi svoje aktivnosti i u prostorima kao što su prostorije mjesne zajednice, sportske dvorane, parkovi i slično. Također, u definiciji se navodi da prostor može biti otvoreni ili zatvoreni. Pod zatvorenim prostorima se podrazumijevaju prostorije mjesne zajednice, centri za mlade, sportske hale, sale za edukacije i slično, dok se su otvoreni prostori parkovi, šetnice, sportske plohe, igrališta i slično. Posebno je važno naglasti da je nepohodno da se radi o prikladnom prostoru, odnosno prostoru koji ni na koji način neće ugroziti mlade te na kojem će neometano moći provoditi svoje aktivnosti. U cilju kvalitetnog i stručnog obavljanja aktivnosti iz oblasti rada s mladima te omladinskog rada, udruženjima mladih se, također, trebaju osigurati uredski prostori/kancelarije u kojima će voditi svoju administraciju, pripremati omladinske aktivnosti, održavati sastanke i slično.

U cilju pružanja kontinuirane podrške omladinskim udruženjima, Općina Ilijaš nastoji osigurati prikladne prostore za mlade i aktivnosti koje provode omladinska udruženja te pojedinci. Općina Ilijaš nema jedinstven Centar za mlade, ali omladinskim udruženjima koja su aktivna na području općine Ilijaš dodijeljene su prostorije za rad. “JOM “Veto“ Ilijaš je organizacija mladih, kojoj su dodijeljena jednonamjenski zatvoreni prostor/kancelarija za rad, koja se nalazi u okviru

³¹ Čl.14. tačka 1. Zakona o mladima FBiH

³² Čl.4., tačka 10. Zakona o mladima FBiH

JU “Kulturno- sportski centar i Radio Ilijaš“. Omladinska organizacija “Iskoristi dan-Carpe Diem“ korisnik je višenamjenskog zatvorenog prostora u zgradi Mjesne zajednice Mrakovo u okviru kojeg imaju svoj kancelarijski prostor te salu za održavanje sastanaka, radionica i drugih aktivnosti za djecu i mlade. Pored navedenog, na području svih mjesnih zajednica općine Ilijaš postoje otvoreni prostori za mlade, kao što su sportska igrališta i tereni, izletišta i parkovi. U okviru JU “Kulturno-sportski centar i Radio Ilijaš“ nalazi se i sportska dvorana te kino sala, koju sva omladinska i druga udruženja besplatno koriste u okviru provođenja svojih aktivnosti. Udruženja mladih, kojima su dodijeljeni navedeni, zatvoreni prostori za obavljanje njihovi aktivnosti, ne plaćaju najmninu za korištenje prostorija, budući da se radi o prostorima koji su u vlasništvu Općine Ilijaš. Općina Ilijaš, zaista se može pohvaliti kvalitetnim višenamjenskim, otvorenim prostorima za mlade, kao što su gradski stadion, teren sa umjetnom travom, košarkaško igralište, sportske plohe u mjesnim zajednicama, igrališta u okviru osnovnih i srednje škole, parkovi, izletišta Luka, Gaj, Misoča i slično. Ono što je evidentni nedostatak jeste postojanje zatvorenog, namjenskog prostora, odnosno centra za mlade. Adaptacijom Društvenog doma u Podlugovima, koja treba da se završi u 2019. godini, dobit će se funkcionalan prostor za otvaranje omladinskog centra. Do tada mladi općine Ilijaš mogu koristiti prostor Društvenog centra koji je opremljen u sklopu prostora MZ Mrakovo, koji je na upotrebu građanima predat 20. oktobra 2017. godine. Opremanje ovog Centra finansirali su UNDP u BiH kroz projekat "Jačanje uloge mjesnih zajednica u BiH" i Općina Ilijaš.

Općina Ilijaš je u 2015. i 2016. godine raspisala Javni poziv za prikupljanje zahtjeva Udruženja građana i nevladinih organizacija radi dodjele sredstava za finansiranje/sufinansiranje iz Budžeta Općine Ilijaš za navedene godine. Grant za mlade je iznosio 10.000,00 KM. U 2016. godini na Javni poziv za raspodjelu sredstava iz granta za projekte mladih pristiglo sedam (7) aplikacija u zakonskom roku. Aplikacije su pristigle od sljedećih Udruženja: Mladi Crvenog križa sa projektima: "Dobrovoljno davalatstvo krvi" i "Vrijedimo podjednako"; Udruženje "Iskoristi dan – Carpe diem" sa sljedećim Projektima: "Pohod na Kopošice", "Igrom do prijateljstva 2.", "Umjetnost spaja" i "Pokreni sebe – volontiraj" i JOM "Veto" sa projektom "Liberty fest2".

Na prijedlog Komisije za odabir projekata Općinski načelnik je 23.03.2016.godine donio Odluku o raspodjeli budžetskih sredstava iz granta za projekte mladih koji se finansiraju i sufinansiraju sredstvima Budžeta Općine Ilijaš za 2016. godinu broj:07-14-837/16. U toku 2016. godine svi

Projekti su realizovani. Sredstva po propisanoj metodologiji opravdala su sva udruženja izuzev Jedinstvene organizacije mladih "Veto".

U decembru 2016. godine također je objavljen je Javni poziv za prikupljanje zahtjeva udruženja građana i nevladinih organizacija radi dodjele sredstava za finansiranje/sufinansiranje iz Budžeta Općine Ilijaš za 2017. godinu, kojim je planirano i finansiranje/sufinansiranje projekata omladinskih udruženja u iznosu od 10.000,00 KM. Na javni poziv se prijavilo Omladinsko udruženje "Iskoristi dan – Carpe diem" sa četiri projekta i to: "Kuhajmo zajedno", "Umjetnost spaja 2", i "Izrada Strategije prema mladim sa akcionim planom" i Košarkaški klub "Mladost" sa projektom "Sportom za ekologiju". Svi Projekti su odobreni.

➤ PROBLEMI MLADIH

- ❖ 40% mladih općine Ilijaš smatra da mladi uopće nemaju uticaja na donošenje odluka koje se tiču njih na lokalnom nivou;
- ❖ Tek 9% mladih smatra da imaju uticaja na donošenje odluka koje se tiču njih;
- ❖ Ne postoji Centar za mlade, odnosno prostor za mlade gdje bi mladi mogli provoditi različite aktivnosti ili unutar kojeg bi mogla djelovati omladinska organizacija;
- ❖ 78% mladih niti jednom u posljednjih 12 mjeseci nisu kontaktirali političara, 50% nije prisustovalo javnom skupu. 56% nije potpisalo peticiju, 88% nije niti jednom učestovalo u javnim demonstracijama;
- ❖ 77% mladih niti jednom nije napisalo članak u studentskim novimama, za neku organizaciju ili na internetu;
- ❖ 15% mladih je u zadnjih 12 mjeseci učestvovalo u volonterskim aktivnostima;
- ❖ 71% mladih nije niti jednom učestovalo na skupovima Savjeta mjesne zajednice;
- ❖ 19% mladih član je omladinske organizacije ili asocijacije;
- ❖ 19% mladih član je religijske organizacije;
- ❖ 12% mladih aktivno je u organizacijama za humanitarnu pomoć;
- ❖ 54% mladih općine Ilijaš dnevno provede preko 5 sati u kafiću/kafani a 21% gledajući TV.

✓ **PODJELA PROBLEMA PO HITNOSTI I BITNOSTI RJEŠAVANJA**

Radno tijelo za aktivno učešće mladih u javnom životu i izgradnji civilnog društva na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ☐ vrlo hitno ali nebitno
- ☐ nije ni hitno ni bitno
- ☐ nije hitno ali je bitno
- ☐ vrlo hitno i vrlo bitno.

<p style="text-align: center;"><u>VRLO HITNO ALI NEBITNO</u></p>	<p style="text-align: center;"><u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mladi na području općine Ilijaš su u veoma malom procentu aktivni u udruženjima i asocijacijama; 2. Nepostojanje mehanizama za podsticanje, organizovanje i vrednovanje volonterskog rada mladih; 3. Ne postoji omladinski centar odnosno prostor za mlade gdje bi mladi mogli provoditi različite aktivnosti ili unutar kojeg bi mogle djelovati omladinske organizacije; 4. Nedostatak neformalne edukacije;
<p style="text-align: center;"><u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u></p>	<p style="text-align: center;"><u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Nepostojanje kontinuirane saradnje između omladinskih udruženja u općini; 6. Nepostojanje programa i budžetske stavke za omladinske edukativne razmjene i mobilnost mladih; 7. Nedovoljno razvijeni insitucionalni mehanizmi za rad sa mladima (osnivanje Vijeća mladih, imenovanje predstavnika udruženja mladih u Komisiju za mlade Općinskog vijeća Ilijaš, komunikacija sa Općinskim načnikom i sl.)

🕒 PLAN DJELOVANJA – AKTIVNO UČEŠĆE MLADIH U JAVNOM ŽIVOTU

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJA	ODGOVORNE OSOBE/ INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Mladi na području općine Ilijaš su u veoma malom procentu aktivni u udruženjima i asocijacijama	Povećan procenat mladih koji su aktivni u lokalnoj zajednici kroz članstvo i angažman u nevladinom sektoru	Organizovati promociju udruženja na području općine Ilijaš; Kroz kreativne kampanje animirati mlade da se uključe u rad udruženja Provesti kampanju o značaju omladinskog aktivizima.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Službenik za mlade, omladinska organizacije druga udruženja, mediji	2018: 1.000,00 2019: 1.000,00 2020: 1.000,00 2021: 1.000,00 2022: 1.000,00
2.	Nepostojanje mehanizama za podsticanje, organizovanje i vrednovanje volonterskog rada mladih	Uspostavljeni mehanizmi za podsticanje, organizovanje i vrednovanje volonterskog rada mladih	Razviti sistem dokumentovanja društvenog angažmana i volontiranja mladih kroz VOLONTERSKI DNEVNIK; Razviti sistem priznavanja i nagrađivanja društvenog angažmana i volontiranja mladih (volonter/ka godine, organizacija sa najviše volonterskih aktivnosti/projekata i slično).	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Službenik za mlade, omladinska organizacije druga udruženja, mediji	2018: 2.000,00 2019: 2.000,00 2020: 2.000,00 2021: 2.000,00 2022: 2.000,00

3.	Nepostojanje omladinskog centara gdje bi mladi mogli provoditi različite aktivnosti ili unutar kojeg bi mogle djelovati omladinske organizacije	Osnovan je omladinski centar gdje mladi ljudi kvalitetnije provode slobodno vrijeme. Napravljeno mjesto, koje će mladi rado posjećivati i provoditi vrijeme u njemu.	Adaptacija i opremanje Društvenog doma u Podlugovima Napraviti plan i program rada omladinskog centra	2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Službenik za mlade, omladinske organizacije	2019: Iz Budžeta Općine Ilijaš 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00
4.	Nedostatak neformalne edukacije za mlade	Dvadeset mladih godišnje obučeno o temama koje se tiču nevladinog sektora, društvenog angažmana, provođenja aktivnosti itd.	Uspostaviti program obuke omladinskih lidera (socijalne vještine, omladinski rad, volontiranje, pisanje projekata i druge relevantne teme); Provođenje obuka i certificiranje polaznika	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Službenik za mlade, omladinske organizacije	2018: 5.000,00 2019: 5.000,00 2020: 5.000,00 2021: 5.000,00 2022: 5.000,00
5.	Nepostojanje kontinuirane saradnje između omladinskih udruženja na području općine Ilijaš	Osigurana saradnja među organizacijama koje se bave pitanjima mladih	Organizovanje redovnih sastanaka između predstavnika omladinskih organizacija, kao i okruglih stolova te tematskih prezentacija; Organizovanje zajedničkih treninga za jačanje liderskih kapaciteta omladinskih organizacija (umrežavanje i dijeljenje iskustava)	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Službenik za mlade, omladinske organizacije	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00

6.	Nepostojanje programa i budžetske stavke za omladinske edukativne razmjene i mobilnost mladih	Omogućeni uslovi za omladinske edukativne razmjene i mobilnost mladih.	Inicirati osnivanje Fonda za mobilnost mladih Informisati mlade o programima omladinskih edukativnih razmjena putem društvenim mreža i lokalnih medija	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Službenik za mlade, omladinske organizacije, lokalni mediji	2018: 500,00 2019: 500,00 2020: 500,00 2021: 500,00 2022: 500,00
7.	Nedovoljno razvijeni insitucionalni mehanizmi za rad sa mladima (osnivanje Vijeća mladih, imenovanje predstavnika udruženja mladih u Komisiju za obrazovanje i mlade Općinskog vijeća Ilijaš, komunikacija sa Općinskim načelnikom i sl.)	Unaprijeđeni kapaciteti za rad sa mladima Osnovano Vijeće mladih općine Ilijaš Imenovan predstavnik udruženja mladih u Komisiju za obrazovanje i mlade Općinskog vijeća Ilijaš	Edukacija u oblasti osnivanja Vijeća mladih i značaju rada ovog tijela; Organizovanje radionica o načinu osnivanja Vijeća mladih; Pokrenuta inicijativa za imenovanje predstavnika udruženja mladih u Komisiju za obrazovanje i mlade Općinskog vijeća Ilijaš; Organizovanje šestomjesečnih sastanaka predstavnika udruženja, Općinskog načelnika i Službenika za mlade.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Službenik za mlade, Komisija za obrazovanje i mlade, omladinske organizacije	2018: 500,00 2019: 500,00 2020: 500,00 2021: 500,00 2022: 500,00

➤ **TROŠKOVI PO GODINAMA:**

GODINA	IZNOS
2018.	9.000,00 KM
2019.	9.000,00 KM
2020.	9.000,00 KM
2021.	9.000,00 KM
2022.	9.000,00 KM
<i>UKUPNO</i>	<i>45.000,00 KM</i>

4.6. MLADI SA UMANJENIM SPOSOBNOSTIMA

□ ANALIZA STANJA

U cilju pružanja kvalitetne podrške mladima sa umanjenim sposobnostima te njihove uključenosti u sve aspekte života u lokalnoj zajednici, u procesu izrade dokumenta Strategije prema mladima Općine Ilijaš sa akcionom planom, formirana je i Radna grupa za rad sa mladima sa posebnim potrebama te je problematika iz ove oblasti po prvi put integrisana u dokument lokalne strategije prema mladima. Cilj lokalne zajednice jeste omogućiti osobama s invaliditetom neovisnije planiranje života te osigurati mogućnost da osobe s invaliditetom odaberu svoje mjesto boravka na ravnopravnoj osnovi s drugima. Također se želi postići širok raspon kvalitetne podrške na razini zajednice kako bi se osobama s invaliditetom omogućila sloboda izbora i odgovarajuća kvaliteta života u zajednici. Jedan od ciljeva jeste i osigurati podršku učenicima integriranim u redovno obrazovanje uz zajedničko djelovanje specijaliziranih ustanova; osigurati planiranje obrazovanja i osposobljavanja mladih sa umanjenim sposobnostima u skladu sa njihovim mogućnostima i zahtjevima tržišta rada te razvijati partnerstvo odgojno-obrazovnih ustanova s porodicom, lokalnom zajednicom, civilnim sektorom i tržištem rada. U procesu pružanja podrške mladima sa umanjenim sposobnostima, veoma je značajno omogućiti i njihovo učešće u kreiranju kulturno-sportskih aktivnosti zajednice, kao i osiguravanje razine svijesti svih građana, koja će omogućiti osobama s invaliditetom da ostvaruju svoja prava i sudjeluju u svakodnevnom životu zajednice kao punopravni, aktivni članovi društva. Kada im se pruži prilika da se ostvare kao i drugi, mladi sa umanjenim sposobnostima imaju potencijal da vode živote koji ih ispunjavaju i da doprinesu socijalnoj, kulturnoj i ekonomskoj vitalnosti svoje zajednice.

Na području Općine registrirano je 66 djece i mladih sa umanjenim sposobnostima. Iz tog razloga na području općine Ilijaš 2006. godine, formirano je i Udruženje roditelja djece ometene u psiho-fizičko razvoju “Budi mi drug”, koje se bavi zaštitom interesa ove djece i njihovih roditelja. Udruženje dobrovoljno okuplja roditelje djece sa posebnim potrebama, stručne saradnike kao i druge zainteresovane osobe koje žele dati svoj doprinos u radu Udruženja. Udruženje broji 55 članova različitog uzrasta od dvije do četrdeset godina starosti, oboljelih od cerebralne paralize, teške i lake mentalne retardacije, paraplegije, Downov-og sindroma, autizma, disharmoničnog psihomotornog razvoja, Shprinzen Goldberg Multiplex konga, Ahondroplasie, Ichthyosis congenite i dr. Podršku u radu Udruženja pruža Općina Ilijaš, kao i drugi donatori i pojedinci.

U saradnji sa JU "Djeca Sarajeva", Udruženje je dobilo na korištenje bez naknade prostor od 100m². Prostorije su bile potpuno devastirane, u izuzetno lošim sanitarno-higijenskim uslovima i nisu imale nikakvu funkciju. Uz podršku Općine Ilijaš, prostor je potpuno adaptiran 2014. godine i stavljen u funkciju, čime su se stvorili uslovi za sadržajni rad Udruženja kroz individualni psihosocijalni program, fizikalnu rehabilitaciju, govorno-jezičku rehabilitaciju, edukaciju, inkluziju, razvoj partnerstva i umrežavanje, muzikoterapiju, slikarske radionice i sl., što znatno poboljšava kvalitet života djece s posebnim potrebama, razvijanje kreativnosti, osjećaja sigurnosti, oslobađanje nepovjerenja i straha, agresivnosti i neželjenih oblika ponašanja, povećanju njihovih kapaciteta za samopomoć i pomoć drugim, osposobljenost za kreativnost, samoinicijativnost i samopoštovanje.

Kroz svoj rad, Udruženje provodi mnogobrojne aktivnosti kao što su:

- ❖ kreativne radionice (dekupaz, izrada novogodisnjih čestitki i rad na staklu);
- radionice kuhanja;
- fizikalni tretmani, koji se finansira putem projekata;
- ljetovanja na moru;
- ❖ učešće u obilježavanju „Dječije nedjelje“;
- saradnja sa drugim organizacijama i ustanovama i
- ❖ učešća na takmičenjima iz oblasti kulture i sporta.

Najznačajniju podršku u radu Udruženja pruža Općina Ilijaš, koja godišnje izdava iz Budžeta 12.00 KM za potrebe Udruženja. Pored toga, Općina je izdvojila 25.000 KM za nabavku kombi vozila za Udruženje. Udruženje kontinuirano sarađuje sa Centrom za socijalni rad, kao i sa nadležnim općinskim Službama iz ove oblasti. Podršku radu i aktivnostima Udruženja pružaju i mladi iz nevladinog sektora, kao i mnogobrojni građani općine Ilijaš.

➤ PROBLEMI MLADIH:

- ❖ Mladi sa umanjenim sposobnostima nisu dovoljno uključeni u obrazovni sistem;
- ❖ Nedovoljan broj asistenata u nastavi u osnovnim i srednjim školama;
- ❖ Mladi sa umanjenim sposobnostima nisu dovoljno uključeni u kreiranje kulturnih, sportskih i zabavnih sadržaja za mlade;
- ❖ Nepostojanje adekvatnih vanjskih igrališta/parkova za djecu i mlade sa umanjenim sposobnostima;

- ❖ Mladi sa umanjenim sposobnostima nisu uključeni su sportske klubove i nemaju priliku da učestvuju u rekreativnim sadržajima;
- ❖ Nedovoljno razvijen svijest građana o ovoj kategoriji mladih.

✓ **PODJELA PROBLEMA PO HITNOSTI I BITNOSTI RJEŠAVANJA**

Radno tijelo za rad sa mladima sa posebnim potrebama na osnovu iskustva u radu, podataka Udruženja „Budi mi drug“ te činjeničnog stanja u ovoj oblasti, utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ☐ vrlo hitno ali nebitno
- ☐ nije ni hitno ni bitno
- ☐ nije hitno ali je bitno
- ☐ vrlo hitno i vrlo bitno.

<u>VRLO HITNO ALI NEBITNO</u>	<u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mladi sa umanjenim sposobnostima nisu dovoljno uključeni u kreiranje kulturnih, sportskih i zabavnih aktivnosti za mlade; 2. Nepostojanje adekvatnih vanjskih igrališta/parkova za djecu i mlade sa umanjenim sposobnostima; 3. Nedovoljan broj asistenata u nastavi u osnovnim i srednjim školama.
<u>NIJE HITNO NI BITNO</u>	<u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u> <ol style="list-style-type: none"> 4. Mladi sa umanjenim sposobnostima nisu uključeni u sportske klubove i nemaju prilika za učestvovanje u rekreativnim sadržajima.

🕒 PLAN DJELOVANJA – MLADI SA UMANJENIM SPOSOBNOSTIMA

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJA	ODGOVORNE OSOBE/ INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Mladi sa umanjenim sposobnostima nisu dovoljno uključeni u kreiranje kulturnih, sportskih i zabavnih aktivnosti za mlade	Pokrenute kontinuirane aktivnosti za djecu i mlade umanjenim sposobnostima	<p>Senzibilizirati javnost za umjetnički rad osoba s invaliditetom;</p> <p>Kontinuirano poticati i podupirati projekte koji afirmiraju kreativne i umjetničke mogućnosti osoba s invaliditetom;</p> <p>Osigurati učešće osoba s invaliditetom na redovitim kulturnim manifestacijama (festivalima, smotrama i drugim kulturnim manifestacijama) pod jednakim uvjetima:</p> <p>Organizovati sportske aktivnosti za mlade sa invaliditetom prema njihovom planu o željama</p>	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Službenik za mlade, Udruženje “Budi mi drug”, sportska i udruženja kulture, mediji	Sredstva omogućena kroz plan djelovanja u oblasti kulture i sporta
2.	Nepostojanje adekvatnih vanjskih igrališta/parkova za djecu i mlade sa umanjenim sposobnostima	Adekvatno uređeno i osposobljeno trenutno vanjsko igralište i park	<p>Pokrenuta inicijativa za rekonstrukciju i uređenje trenutnog parka, koje se nalazi u dvorištu Udruženja “Budi mi drug”;</p> <p>Park opremljena sa adekvatnim mobilijarom</p>	2018.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Udruženje “Budi mi drug”	2018: 30.000,00

3.	Nedovoljan broj asistenata u nastavi u osnovnim i srednjim školama	Povećan broj asistenata u nastavi u osnovnim i srednjim školama	U saradnji sa Udruženjem “Budi mi drug” omogućiti angažman asistenata u nastavi (mladih koji se nalaze na evidenciji Biroa Ilijaš) te osigurati uvijete za poboljšanje obrazovnih postignuća, socijalizaciju i emocionalno funkcioniranje učenika sa posebnim potrebama za vrijeme njihovog obrazovanja u osnovnim i srednjim školama na području općine Ilijaš;	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Udruženje “Budi mi drug”, nadležne institucije, škole	2018: 12.000,00 2019: 12.000,00 2020: 12.000,00 2021: 12.000,00 2022: 12.000,00
		Angažovani mladi nezaposleni socijalni radnici, pedagozi, psiholozi i edukacijsko-rehabilitacijski stručnjaci Osigurana je dostupnost redovnog odgojno-obrazovnog procesa za mlade sa umanjenim sposobnostima	Podupirati saradnju između nadležnih kantonalnih institucija i jedinica lokalne samouprave radi omogućavanja jednakosti pristupa školovanju na svim razinama;			
3.	Mladi sa umanjenim sposobnostima nisu uključeni u sportske klubove i nemaju prilika za učestvovanje u rekreativnim sadržajima	Omogućeno je učešće mladih sa umanjenim sposobnostima u sportskim i rekreativnim sadržajima	U saradnji sa sportskim klubovima i kolektivima omogućiti djeci sa umanjenim sposobnostima besplatno treniranje; Organizovati sportsko-rekreativne aktivnosti za djecu sa umanjenim sposobnostima i djecu iz socijalno ugroženih porodica.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, Udruženje “Budi mi drug”, sportski klubovi i kolektivi	Iz stavke Budžeta za finansiranje sportskih udruženja

➤ **TROŠKOVI PO GODINAMA:**

GODINA	IZNOS
2018.	42.000,00 KM
2019.	12.000,00 KM
2020.	12.000,00 KM
2021.	12.000,00 KM
2022.	12.000,00 KM
<i>UKUPNO</i>	<i>90.000,00 KM</i>

4.7. INFORMISANJE

□ ANALIZA STANJA

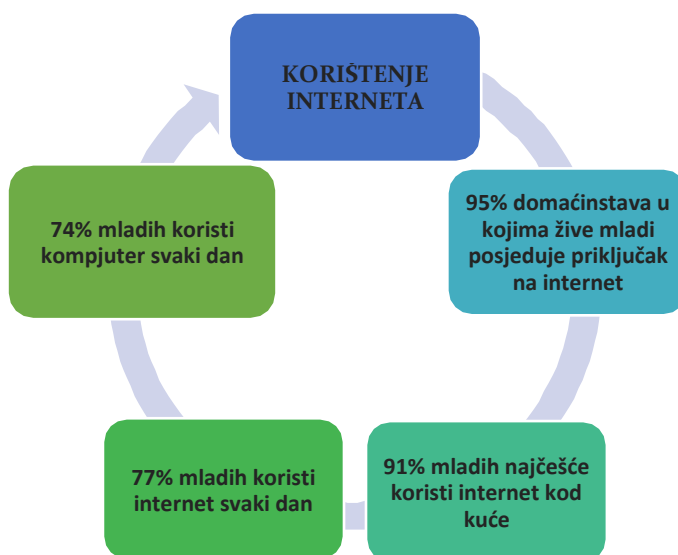
Vijeće Evrope prepoznalo je potrebu uključivanja mladih u društvene procese kroz dvije osnovne aktivnosti – obrazovanje i informisanje. Od posebnog je značaja da informisanje uključuje mlade u kreiranju informacija i učestvovanju u procesu informisanja, pri čemu se treba osigurati pristup informacijama svim mladim osobama kroz ciljane i specijalizirane kanale koji su prilagođeni i dostupni svakoj grupi mladih. Kvalitetna lična i profesionalna afirmacija mladih ljudi temelji se na primjerenom informisanju i savjetovanju mladih o njihovim pravima i mogućnostima te o uslugama koje im se nude u njihovoj lokalnoj zajednici. Raspon aktivnosti kojima se, u skladu sa Evropskom poveljom o informisanju mladih može olakšati dostupnost i korištenje informacija među populacijom mladih vrlo je širok te se proteže od informisanja, savjetovanja preko vođenja i uspostavljanja kontakata do edukacije, umrežavanja i upućivanja mladih na specijalizirane usluge. Iako u BiH još uvijek ne postoje sveobuhvatni evropski modeli informativnih centara za mlade koji mladim ljudima na jednom mjestu nude široku paletu informativnih i savjetodavnih usluga, osnivanje takvih informativnih servisnih centara ili usluga treba promatrati kao jedan od važnijih ciljeva unapređenja kvalitete života mladih u lokalnoj zajednici.

□ Resursi

Informisanje mladih na lokalnom nivou označava da lokalne vlasti informišu redovno mlade ljude o svim temama koje ih interesuju na različite načine. To može uključivati spektar aktivnosti: informisanje, konsultovanje, savjetovanje, vodstvo, podršku, podučavanje i trening, umrežavanje i upućivanje na specijalizovane službe. Informacije trebaju biti pružane na način koji proširuje mogućnosti dostupne mladim ljudima i koji promovira njihovu autonomiju i osnaživanje. Informisanje građana u Općini Ilijaš vrši se putem web stranice www.ilijas.ba, oglašavanjem na oglasnoj ploči u zgradi Općine, izdavanja pismenih odgovora na usmene i pismene upite građana, kao i oglašavanja putem lokalne radio stanice (Radio Ilijaš), RTV Vogošća, JP TVSA, Dnevni novina “Oslobođenje”, “Dnevni avaz”, Internet portala “Faktor”, web stranice Radio Ilijaša: www.radioilijas.ba, portala Ilijaš info (www.ilijas.info) i portala Ilijas net (www.ilijas.net) kao i facebook stranica navedenih portala i drugih web prezentacija novinskih kuća.

U nastojanju da se osigura pristup informacijama mladim osobama, Općina Ilijaš je u saradnji sa JU "KSC I RADIO ILIJAŠ" u 2016. godini publikovala dva besplatna Biltena koja su obuhvatala informacije iz sfere privrednog, društvenog, kulturnog, obrazovnog, zabavnog, sportskog segmenta Općine Ilijaš. Značajan dio Informatinog Biltena posvećen je aktivnostima koje provode mladi uključeni u nevladin sektor, kao i uspješni pojedinci. Mladi u ovom Biltenu imali su prostora za objavljivanje svojih aktivnosti, prijedloga i najava. Putem Radio Ilijaša mladi mogu pratiti sjednice Općinskog vijeća u direktnom radio prenosu i sudjelovati u kontakt emisijama postavljanjem pitanja predstavnicima Općine. Također, sa TV Vogošćom i JP TVSA je izuzetna saradnja jer Općina Ilijaš kroz programe ovih TV kuća redovno prezentuje svoje aktivnosti, uključujući i obavještenja za mlade i informacije od značaja za ovu populaciju.

Tokom istraživanja provedenog 2009. godine došlo se do podatka da je samo 34% domaćinstava u kojima žive mladi ljudi imalo je priključak na internet. Šest godina kasnije, situacija se značajno promijenila i na području općine Ilijaš, danas, 95% domaćinstava u kojima žive mladi ljudi ima priključak na internet. 91% mladih općine Ilijaš internet najčešće koristi kod kuće. Da je internet najčešće sredstvo informisanja mladih govori i podatak da 77% mladih općine Ilijaš koristi internet svaki dan dok 74% mladih koristi kompjuter svaki dan.

Iako Općina Ilijaš ulaže značajne napore u cilju postizanja što većeg stepena informisanosti mladih, nezadovoljstvo u pogledu pristupa relevantnim informacijama je u određenoj mjeri prisutno među mladim osobama. Jedan od načina na koji se može poboljšati kvalitet prenosa informacija jeste korištenje naloga društvenih mreža i fokusiranje na dvosmjerni model komunikacije u kojem se mladi ne posmatraju samo kao grupa kojoj se informacije plasiraju, već i kao grupa koja je uključena u kreiranje informacija.

□ PROBLEMI MLADIH

- ❖ Oko 37% mladih nezadovoljno je kvalitetom medija kada je u pitanju vrijeme posvećeno kulturi;
- ❖ Mladi su nedovoljno informisani o edukacijama, seminarima, programima zapošljavanja, studentskim razmjenama;
- ❖ Na službenoj web stranici Općine nema dovoljno informacija za mlade, njihovim pravima i mogućnostima;
- ❖ Općina Ilijaš nema zvanični profil na Facebooku, čime bi se omogućila bolja dostupnost informacija prema mladima;
- ❖ Nepostojanje slobodne wifi zone (Šetalište).

✓ **PODJELA PROBLEMA PO HITNOSTI I BITNOSTI RJEŠAVANJA**

Radno tijelo za informisanje i savjetovanje mladih, na osnovu Analize istraživanja potreba i položaja mladih općine Ilijaš utvrdilo je nekoliko problema i potreba mladih, koji su prioritet u ovoj oblasti. Problemi i potrebe mladih razvrstani su prema sljedećim kriterijama, te se vodilo računa o mogućnostima i nadležnostima općinske vlasti da se bavi ovim pitanjima:

- ☐ vrlo hitno ali nebitno
- ☐ nije ni hitno ni bitno
- ☐ nije hitno ali je bitno
- ☐ vrlo hitno i vrlo bitno.

<p><u>VRLO HITNO ALI NEBITNO</u></p>	<p><u>VRLO HITNO I VRLO BITNO</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mladi nemaju mogućnost na jednoj Internet stranici ili podstranici pronaći sve informacije o svojim pravima, obavezama i mogućnostima; 2. Nepostojanje sedmičnog programa u medijima za mlade u kojem bi promovisali pozitivne priče; 3. Mladi su nedovoljno informisani o kulturnim dešavanjima na nivou općine, mogućnostima studijskih putovanja u inostranstvo, studentskim razmjenama i sl.
<p><u>NIJE NI HITNO NI BITNO</u></p>	<p><u>NIJE HITNO ALI JE BITNO</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Nepostojanje prezentacije Jedinstvenog organa uprave – Općine Ilijaš na društvenim mrežama; 5. Nepostojanje slobodne wifi zone.

🕒 PLAN DJELOVANJA – INFORMISANJE

R/B	PROBLEM	ŽELJENI REZULTAT	AKTIVNOSTI	VRIJEME PROVOĐENJA	ODGOVORNE OSOBE/ INSTITUCIJE	TROŠKOVI KM
1.	Mladi nemaju mogućnost na jednoj Internet stranici ili podstranici pronaći sve informacije o svojim pravima, obavezama i mogućnostima	Unaprijeđena podsekcija za mlade na zvaničnoj web stranici Općine Ilijaš	Redovnije ažurirati informacije za mlade na zvaničnoj web stranici Općine Ilijaš Na podsekciji “mladi” ažurirati podatke o mladima, Zakonu o mladima FBiH i organizacijama koje se bave pitanjima mladih	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Službenik za informisanje i Službenik za mlade Općina Ilijaš	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00
2.	Nepostojanje sedmičnog programa u medijima za mlade u kojem bi promovisali pozitivne priče	Sedmični program za mlade uvršten u programsku šemu Radio Ilijaša	Kreiranje sedmične emisije za mlade za predstavljanje organizacija, projekata i pozitivnih priča mladih	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Radio Ilijaš, omladinske organizacije, omladinsko uredničko vijeće	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00
3.	Mladi su nedovoljno informisani o kulturnim dešavanjima na nivou općine, mogućnostima studijskih putovanja u inostranstvo, studentskim razmjenama i sl.	Mladi su pravovremeno informisani o kulturnim dešavanjima, mogućnostima studijskih putovanja i sl.	Redovno izrađivati, objavljivati i najavljivati priloge o kulturnim dešavanjima na području općine i šire U okviru emisije za mlade informisati mlade o studentskim razmjenama i mogućnostima za napredovanje	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Radio Ilijaš, Službenik za informisanje Općine Ilijaš, Službenik za mlade, lokalni web portali	2018: 0.00 2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00

4.	Nepostojanje prezentacije Jedinstvenog organa uprave – Općine Ilijaš na društvenim mrežama, koji bi omogućio mladima informisanja o dešavanjima u Jedinstvenom općinskom organu uprave Općine Ilijaš i Općinskom vijeću Ilijaš, kao i o mogućnostima uključivanja u inicijativama koje pokreću izvršna i "zakonodavna" vlast i nevladin sektor	Uspostavljen Facebook profil općine Ilijaš	Uspostaviti/otvoriti/pokrenuti aktivan i funkcionalan Facebook profil općine Ilijaš	2018.	IT Administrator Općine Ilijaš	2018: 0.00
			Redovno informisanje mladih o temama iz oblasti omladinskog aktivizma, procesu provođenja Strategije prema mladima, mogućnostima učešća u projektima, stipendiranju i sl.	2018. 2019. 2020. 2021. 2022.	Službenik za informisanje i Službenik za mlade Općine Ilijaš	2019: 0.00 2020: 0.00 2021: 0.00 2022: 0.00
5.	Nepostojanje slobodne wifi zone u šetalištu	Upostavljena wifi zona	Pokrenuti inicijativu za uspostavljanje wifi zone na šetalištu; Inicijativu uputiti prema Općinskom vijeću Ilijaš na usvajanja;	2018.	Služba za društvene djelatnosti i poslove mjesnih zajednica, omladinske organizacije	Iz Budžeta – finansiranje kapitalnih projekata

➤ **TROŠKOVI PO GODINAMA:**

GODINA	IZNOS
2018.	0.00 KM
2019.	0.00 KM
2020.	0.00 KM
2021.	0.00 KM
2022.	0.00 KM
<i>UKUPNO</i>	0.00 KM

5. SAŽETAK

Strategija prema mladima jedan je od najvažnijih strateških dokumenata, kojim lokalna zajednica jasno definiše probleme i potrebe mladih ali i metode i aktivnosti u njihovom rješavanju. Kao što smo naveli u samom početku ovoga dokumenta, na području općine Ilijaš živi oko 4.500 mladih ljudi, što čini veoma značajan broj od ukupnog dijela stanovništva Općine. Stoga, od izuzetne je važnosti omogućiti mladima sistemsku, organizovanu i stalnu podršku u svim oblastima društvenog života. Izrada strategije prema mladima dio je političkog procesa i predstavlja izraz spremnosti Općine Ilijaš za promicanje promjena u kojima će sudjelovati stručnjaci i naučnici koji mogu doprinijeti razvoju mladih u Općini Ilijaš i omogućiti njihovo uključivanje u društveno-političke tokove kao aktivnih i odgovornih građana zajednice. Implementacija Strategije prema mladima je zadatak ne samo općinskih organa i političkih struktura nego i javnih ustanova koje nude usluge pomoći mladima, omladinskih udruženja, pojedinaca i stručnjaka te onih na koje se plan djelovanja odnosi (mlade i njihove roditelje) i dio je procesa kontinuirane saradnje svih pomenutih subjekata.

5.1. PREGLED TROŠKOVA PO GODINAMA I OBLASTIMA

OBLAST	IZNOS 2018. (KM)	IZNOS 2019. (KM)	IZNOS 2020. (KM)	IZNOS 2021. (KM)	IZNOS 2022. (KM)	UKUPAN IZNOS (KM)
OBRAZOVANJE	166.500,00	172.500,00	177.500,00	182.500,00	187.500,00	886.500,00
ZAPOŠLJAVANJE I OMLADINSKO PODUZENIŠTVO	7.500,00	7.500,00	7.500,00	7.500,00	7.500,00	37.500,00
ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA	6.000,00	6.000,00	10.500,00	10.500,00	10.500,00	43.500,00
KULTURA, SPORT I EKOLOGIJA	22.500,00	22.500,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00	105.000,00
AKTIVNO UČEŠĆE MLADIH U JAVNOM ŽIVOTU	9.000,00	9.000,00	9.000,00	9.000,00	9.000,00	45.000,00
MLADI SA UMANJENIM SPOSOBNOSTIMA	42.000,00	12.000,00	12.000,00	12.000,00	12.000,00	90.000,00
INFORMISANJE	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
UKUPNO PO GODINAMA	251.000,00	227.000,00	236.500,00	241.500,00	246.500,00	1.207.500,00

5.2. PROVOĐENJE I MONITORING

Provođenjem strategije i u njoj previđenih planova djelovanja u sedam različitih oblasti (prilikom čega trebamo uzeti u obzir da su određene oblasti objedinjene u jednu oblast) omogućuje se ciljan i svrsishodan pristup unaprjeđenju položaja mladih na području općine Ilijaša. Kako bismo u narednih pet godine, za koliko je strategija i napisana, mogli pratiti i evaluirati učinak aktivnosti koje se provode, neizostavno je da se Koordinaciono tijelo koje sačinjavaju svi koordinatori radnih tijela, odnosno radna tijela sastaju periodično i po potrebi kako bi sagledali provođenje u odnosu na planirane ciljeve, rezultate, aktivnosti, ali i troškove. Stalna konzultacija uključenih subjekata u izradu, a kasnije i u realizaciju aktivnosti, doprinijet će aktualizaciji strategije u skladu s trenutnim potrebama i redefiniranju problema i potreba mladih. Naravno ne može se očekivati da se sve aktivnosti navedene u strategiji budu i sprovedene niti se može očekivati da sve aktivnosti budu implementirane u onom obliku u kom su opisane, zbog toga je strategija napisana u takvoj formi da omogućava njenu eventualnu dopunu, izmjenu ili prepravku, što pokazuje da sam proces izrade strategije nije planiran da predstavlja konačni sud o tome kako i šta bi trebalo raditi, naprotiv, predstavlja jedan demokratski proces u kome akteri i sudionici u izradi strategije, na jedan transparentan način, konstatno ulažu napore da sam proces sprovođenja bude što efikasniji i kompetentniji kako bi efikasno mogao odgovoriti na probleme sa kojima se susreću mladi u Ilijašu. Uporedo sa implementacijom Strategije prema mladima općine Ilijaš, važan stepenik u ovom procesu je evaluacija i monitoring sprovedbe jednog ovako važnog dokumenta. Sistemi praćenja (monitoringa) omogućuju svim uključenim stranama da se informiraju o napretku provođenja strategije, te da u političkom procesu koriste svoj uticaj kako bi Općina budžetska sredstva što bolje utrošila i jednako tako prezentirala javnosti. U monitoring trebaju biti uključeni svi subjekti iz omladinskog sektora, ne samo osobe koje su učestovale u izradi strategije nego i implementatori, ciljne grupe te druge organizacije, institucije i ustanove koje imaju dodira sa mladima. Monitorinig je veoma bitan i za dinamiku sudjelovanja partnera u provođenju strategije tako što će ih zadržati u fazama implementacije. Veoma bitno je razumjeti da monitoring služi kako bi se ustanovilo u kojoj mjeri i koliko uspješno strategija doprinosi poboljšanju položaja mladih na području općine Ilijaš.

Tehnike koje će se koristiti za monitoring su:

- Anketiranje građana
- Prikupljanje statističkih podataka od svih subjekata koji se bave pitanjima mladih
- Intervjuiranje ciljnih grupa
- Održavanje okruglih stolova

Očekuje se da će zajedničkim zalaganjem svih uključenih i zainteresovanih strana, strategija opravdati svoje postojanje i da će pokazati da je jedino institucionalno i strateško planiranje rješavanja problema može dati odgovor na današnji marginaliziran položaj mladih u društvu.

NAPOMENA: Analiza rezultata Istraživanja problema i potreba mladih sa područja općine Ilijaš nalazi se u prilogu Strategije prema mladima Općine Ilijaš sa akcionim planom 2018- 2022. i predstavlja sastavni dio ovog dokumenta.